

Helmi- ohjelman toimenpiteiden seuranta 2022

Tupuna Kovanen, Susanna Anttila ja Jaakko Ilvonen (toim.)

Sisältö

1 Valtioneuvoston periaatepäätös Helmi-ohjelmasta 2021	3
2 Helmi-ohjelmaa koskevan lainsäädännön kehittäminen vuonna 2022	4
3 Helmi-ohjelman organisaatio	5
4 Helmi-ohjelman toteutus 2022	7
4.1 Helmi-ohjelman määrärahojen kokonaiskäyttö 2020–2022	8
4.2 Määrärahojen käyttö ja henkilöresurssit ympäristöministeriön hallinnonalalla	9
4.3 Määrärahojen käyttö ja henkilöresurssit maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla	10
5 Helmi-ohjelman toimenpiteiden tulokset vuonna 2022	11
5.1 Kunta- ja Järjestö-Helmin tulosten raportointi	11
5.2 Helmi-elinympäristöohjelman ja METSO-ohjelman tulosten raportointi	11
5.3 Helmi-ohjelman toimenpiteiden eteneminen	12
6 Helmi-ohjelman toteutusta tukeva muu toiminta	36
6.1 Koulutus- ja muut tilaisuudet	36
6.2 Hankintojen kehittäminen	36
6.3 Oppaiden laadinta	36
Liite 1. Helmi-ohjelmasta rahoitetut ja sitä tukevat hankkeet	38
Liite 2. Kunta-Helmi-hankkeet 2020	46
Liite 3. Kunta- ja Järjestö-Helmi-hankkeet 2021	48
Liite 4. Kunta- ja Järjestö-Helmi-hankkeet 2022.	51
Liite 5. Helmi-tilaisuudet ja koulutukset	54

1 Valtioneuvoston periaatepäätös Helmi-ohjelmasta 2021

Valtioneuvosto teki 27.5.2021 periaatepäätöksen Helmi-elinympäristöohjelmasta vuosille 2021–2030. Helmi-ohjelman päätavoitteena on vahvistaa Suomen luonnon monimuotoisuutta ja parantaa elinympäristöjen tilaa suojelemalla, hoitamalla ja kunnostamalla. Helmi-ohjelman kaltaista systemaattista elinympäristöjen hoitoa ja kunnostusta ei ole Suomessa näin laajalaisesti aiemmin tehty.

Ohjelma jakautuu viiteen elinympäristökohtaiseen teemaan:

- Soiden suojelu ja ennallistaminen
- Lintuvesien ja -kosteikkojen kunnostus ja hoito
- Perinnebiotooppien kunnostus ja hoito (sis. uuselinympäristöt)
- Metsien suojelu, ennallistaminen ja luonnonhoito
- Pienvesien ja rantaluonnon kunnostus ja hoito

Ohjelman poikkileikkaavia teemoja ovat ohjelman tietopohja ja seuranta sekä viestintä ja sidosryhmäyhteistyö.

Helmi-ohjelman tavoitteena on myös edistää ekosysteemipalveluja, vesiensuojelua ja hiilensidontaa sekä ilmastonmuutokseen sopeutumista. Ohjelman toteutus perustuu maanomistajien vapaaehtoisuuteen.

Suomen luontotyypeistä 48 % ja lajeista 12 % on uhanalaisia. Suurimmat syyt uhanalaistumiseen ovat elinympäristöjen väheneminen ja laadullinen heikkeneminen. Helmi-ohjelma on keskeinen toimenpidekokonaisuus Suomen luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttämiseksi. Helmi-ohjelmassa asetetaan vuoteen 2030 ulottuvat määrälliset ja laadulliset tavoitteet elinympäristöjen kunnostukselle ja hoidolle sekä suojelualueilla että niiden ulkopuolella. Ohjelma toteutetaan 40 toimenpiteellä, joihin kuuluu myös viestintään ja tietopohjan vahvistamiseen liittyviä toimia. Lisäksi seurataan ohjelman edistymistä ja vaikuttavuutta. Toimenpiteiden toteuttamisesta ovat vastuussa ympäristöministeriö sekä maa- ja metsätalousministeriö.

2 Helmi-ohjelmaa koskevan lainsäädännön kehittäminen vuonna 2022

Vuonna 2022 annettiin yksi Helmi-ohjelman toteuttamiseen liittyvä asetus. Valtioneuvoston asetus 800 /2022 puustoisten elinympäristöjen ennallistamiseen, kunnostukseen ja hoitoon vuosina 2022–2027 myönnettävästä tuesta annettiin 25.8.2022. Asetusta sovelletaan luonnonsuojelulaissa tarkoitettujen lajien elinympäristöjen sekä luontotyyppien hoitoon myönnettävään tukeen puustoisissa elinympäristöissä. Tuki on suunnattu metsien, soiden ja muiden puustoisten elinympäristöjen hoitoon ja kunnostuksiin Helmi-elinympäristöohjelman kohteille. Asetusta ei kuitenkaan sovelleta perinnebiotooppien kunnostukseen ja hoitoon, mistä on aiemmin annettu oma asetuksensa.

Asetuksen mukaan ELY-keskus vastaa ennallistamis-, kunnostus- ja hoitotoimenpiteiden järjestämisestä ja toteutuksen valvonnasta yksityisen maanomistajan mailla. Toiminta perustuu aina maanomistajan hakemukseen tai suostumukseen. Suoran rahallisen tuen sijaan ELY-keskus tai Metsähallituksen Luontopalvelut suunnittelee ja toteuttaa kohdekohtaisesti elinympäristöjen tilaa parantavat toimet. Viranomaisen rooli toimenpiteiden toteuttajana on tärkeä kannuste tuen hakemiselle, sillä maanomistaja ei hyödy tuesta taloudellisesti.

Asetuksen määrittelemää tukea on myös suunnittelutyö silloin, kun se kohdistuu suojelemattomille metsäalueille. Asetusta ei kuitenkaan sovelleta yksityisillä suojelualueilla, jos puuston rauhoittamisesta on maksettu korvaus ja toimenpiteiden myötä syntyisi vähäistä merkittävämpää puun myyntituloa. Näiden osalta tarvitaan oma säädöksensä.

3 Helmi-ohjelman organisaatio

Helmin ohjelmapäällikkönä toimi vuonna 2022 ympäristöneuvos Päivi Gummerus-Rautiainen ympäristöministeriöstä. Lisäksi ympäristöministeriössä toimi ohjelmakoordinaattorina Inka Keränen. Maa- ja metsätalousministeriössä ei ollut nimitettynä varsinaista ohjelmapäällikköä, vaan ohjelman edistämisestä vastasi neuvotteleva virkamies Ville Schildt ja SOTKA – sorsalintujen tilan kohentaminen -hankkeesta vastasi projektipäällikkö Heidi Krüger. Ministeriöiden yhteistyö oli vuoden aikana aktiivista.

Ympäristöministeriön hallinnonalalla Helmi-ohjelma on organisoitu Helmin viiden teeman mukaisesti: jokaisella teemalla on teemavastaavansa, joka vastaa teeman toiminnan koordinoinnista ja kehittämisestä. Helmin koordinaatioryhmän muodostivat Helmin ohjelmapäällikkö (YM), viisi teemavastaavaa (YM, Syke), Suomen ympäristökeskuksen Helmin ja METSON tukihankkeen (HelMET) projektipäällikkö, ympäristöministeriön viestintäasiantuntija sekä tietojärjestelmäasiantuntija. Koordinaatioryhmä kokoontui vuoden aikana 12 kertaa.

Kuhunkin ELY-keskukseen (13) on nimetty Helmi-vastaava(t), minkä lisäksi ELY-keskuksissa oli useamman ELYn yhteisiä teemakoordinaattoreita.

Taulukko 1. ELY-keskusten teemakohtainen koordinaatio.

Teema	Koordinoiva ELY-keskus ja koordinaattori	Koordinoitavat ELY-keskukset
Metsäteema	Uudenmaan ELY-keskus: Paula Salomäki	kaikki (13)
Perinnebiotooppiteema	Varsinais-Suomen ELY-keskus: Liina Salonen	Varsinais-Suomi, Häme, Kaakkois-Suomi, Etelä-Savo, Pohjois-Karjala, Keski-Suomi, Etelä-Pohjanmaa, Pirkanmaa
Perinnebiotooppiteema	Lapin ELY-keskus: Kristiina Hoikka	Lappi, Pohjois-Pohjanmaa, Kainuu
Lintuvesiteema	Uudenmaan ELY-keskus: Mikko Koho	Uusimaa, Häme, Kaakkois-Suomi
Lintuvesiteema	Varsinais-Suomen ELY-keskus: Maria Yli-Renko	Varsinais-Suomi, Pirkanmaa

Lintuvesiteema	Keski-Suomen ELY-keskus: Kristiina Nyholm	Keski-Suomi, Etelä-Savo, Pohjois-Savo, Pohjois-Karjala
Lintuvesiteema	Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus: Olli Autio	Etelä-Pohjanmaa
Lintuvesiteema	Pohjois-Pohjanmaa ELY-keskus: Sami Timonen	Pohjois-Pohjanmaa, Kainuu, Lappi

Etelä-Savon ELY-keskuksessa aloitti 2.5.2022 kaikkien ELY-keskusten yhteinen hankinta-asiantuntija, jonka tehtävänä on ollut kouluttaa ja neuvoa ELY-keskuksia hankinnoissa.

Metsähallituksen Luontopalveluissa on määritelty valtakunnallinen elinympäristöjen tilan parantamisen verkosto, jonka vetäjänä toimii Helmi-koordinaattori. Verkosto koostuu viidestä Helmi-teemasta, joista jokaiselle on nimetty Luontopalvelujen valtakunnallinen teemavastuuhenkilö, sekä teemasta vastaava koordinaattori kaikille neljälle luontopalvelualueelle.

Suomen ympäristökeskus on vastannut Helmi-ohjelman teemoja tukevista hankkeista. Tukihankkeita oli vuonna 2022 neljä: HelMET-hanke on vastannut yleisestä koordinaation tuesta ja Helmin tulosseurannasta, perinnebiotooppien inventoinnin tukihanke perinnebiotooppiteeman tuesta, lintuvesiteeman tukihanke lintuvesiteeman tuesta ja pienvesi- ja rantaluonnon tukihanke (Helppi-hanke) pienvesi-rantateeman tuesta. Kuvaukset hankkeiden toiminnasta ovat liitteessä 1.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla Helmi-ohjelman toteuttamisen ohjaus oli organisaatiokohtaista. Metsähallituksen Metsätalous Oy toteutti ohjelmaa tulosneuvotteluissa määriteltyjen tavoitteiden mukaisesti (suo-, metsä- ja pienvesiteemat). Suomen metsäkeskus toteutti ohjelmaa luonnonhoitohankkeina ja osana eri projekteja. Lintuvesiteemaa edistettiin maa- ja metsätalousministeriön koordinoimassa sorsalintujen tilan kohentaminen -hankkeessa (SOTKA). Perinnebiotooppiteemaa ei maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla edistetty erillisin toimenpitein, vaan perinnebiotooppien hoitotavoitteen saavuttamista tuettiin osana ministeriön perustoimintaa maatalouden ympäristökorvauksin.

4 Helmi-ohjelman toteutus 2022

Helmi-ohjelman toteuttamiseen ovat vuonna 2022 osallistuneet ympäristöministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, ELY-keskukset, Suomen ympäristökeskus, Metsähallituksen Luontopalvelut, Eräpalvelut ja Metsätalous Oy, Suomen riistakeskus, Luonnonvarakeskus sekä Suomen metsäkeskus. Lisäksi Suomen metsästäjäliitto ry, BirdLife Suomi ry, Tapio Oy sekä lukuisat kunnat ja järjestöt ovat toteuttaneet hankkeita. Uudenmaan ELY-keskus on lisäksi vastannut Kunta- ja Järjestö-Helmi-hakuun liittyvistä tehtävistä.

Vuoden 2022 loppuun mennessä Helmi-ohjelman 40 toimenpiteestä oli käynnistetty 35 toimenpidettä. Vielä käynnistämättömistä toimenpiteistä neljä on METSO-ohjelman tavoitteita vuosille 2026–2030 (toimenpiteet 21–24) sekä toimenpide 40, joka käsittää ohjelman väli- ja loppuarvioinnit. Helmi-ohjelman toimenpiteiden toteutus eteni kokonaisuutena hyvin, mutta toimenpide- ja toimijakohtainen vaihtelu oli merkittävää.

Ympäristöministeriön hallinnonalalla ELY-keskusten Helmi-ohjelman myötä käynnistyneet toimenpiteet ovat vaatineet koulutusta, selvityksiä sekä maanomistajaneuvotteluja, mutta kaikissa toimenpiteissä on kuitenkin tapahtunut selvää edistymistä, ja toiminta on vakiintumassa ja laajenemassa. Edellisvuosien tapaan määräaikaisten asiantuntijoiden rekrytointi on vaatinut etenkin ELY-keskuksilta merkittävää työpanosta. Valtaosa Metsähallituksen Luontopalvelujen ennallistamisen ja luonnonhoidon toimenpiteistä toteutti Helmi-ohjelmaa, lukuun ottamatta eräitä aiemmin alkaneita EU:n Life-ohjelman hankkeita. Luontopalvelujen rooli on ollut vahva etenkin perinteisissä soiden ja metsien ennallistamistoimenpiteissä. Uudenmaan ELY-keskuksen hallinnoima Kunta- ja Järjestö-Helmi-toimenpide on osoittautunut suosituksi ja edistynyt hyvin.

Varsinaisten toimenpiteiden ohella vuoden 2022 aikana on panostettu etenkin eri teemojen ohjeistuksiin, koulutuksiin ja oppaiden kehittämiseen. Kaikkia ELY-keskuksia palvelevan hankinta-asiantuntijan palkkaaminen Etelä-Savon ELY-keskukseen on tukenut ELY-keskusten hankintatoimintaa merkittävästi.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan niukka rahoitus Suomen metsäkeskukselle näkyi suo- ja pienvesiteemojen toimenpiteiden tuloksissa: toimenpiteitä ei juurikaan toteutettu maastossa. Metsähallituksen Metsätalous Oy:n luonnonhoitotoimenpiteistä kulotukset ja soiden ennallistaminen etenivät hyvin, sen sijaan tavoitteesta jäätien vaellusesteiden poiston sekä lehtojen ja paahdeympäristöjen hoidon osalta. Sorsalintujen tilan kohentaminen (SOTKA) -hankkeessa toteutettu lintuvesien vieraspetojen poisto on

ensimmäinen valtioneuvoston periaatepäätöksen toimenpide, joka saavutti päätöksessä asetetun tavoitteen.

4.1 Helmi-ohjelman määrärahojen kokonaiskäyttö 2020–2022

Helmi-ohjelman määrärahojen käyttö organisaatioittain on esitetty alla taulukossa 2. Kaikkiaan 2020–2022 Helmi-ohjelman toteutukseen käytettiin noin 98 miljoonaa euroa. Varsinaisten toimenpiteiden ja suunnittelun rahoitusten lisäksi rahoitettiin Helmi-ohjelman koordinaatiota ja toteutusta tukevia hankkeita ja selvityksiä.

Taulukko 2. Helmi-ohjelman määrärahojen kokonaiskäyttö 2020–2022. Määrärahojen arvioitu kokonaiskäyttö pohjautuu joiltain osin tehtyihin määrärahamyöntöihin. Perinnebiotooppien hoitoa rahoitetaan pääosin maatalouden ympäristökorvauksin, joita ei ole taulukossa esitetty.

Määrärahan myöntäjä	Määrärahan käyttötarkoitus	käyttö 2020 € milj. €	käyttö 2021 milj. €	käyttö 2022 milj. €
MMM	SOTKA-hanke	*	2,5	3,0
Metsähallitus Metsätalous Oy	Luonnonhoitotoimenpiteet	*	1,2	1,3
MMM	Suomen metsäkeskus, Luonnonhoitotoimenpiteet	*	-	0,06
YM	ELY-keskukset, palkkaukset ja toimenpiteet	3,2	5,5	9,7
YM	ELY-keskukset, soidensuojelun korvaukset	5,4	7,4	8,8
YM	Helmin tuki- ja selvityshankkeet YM:n koordinaatio, viestintä	5,5	5,1	1,5**
YM	Kunta- ja Järjestö-Helmin avustukset	0,2	0,6	1,2
YM	Metsähallitus, Luontopalvelut, palkkaukset ja toimenpiteet	8,0	14,2	13,3
Käyttö yhteensä		22,3	36,5	38,86

*MMM:n hallinnonalan vuonna 2020 toteutettuja toimenpiteitä ei lasketa Helmi-ohjelman toteutukseen. ** Summa on arvio, joka pohjautuu hankkeille myönnettyihin määrärahoihin; todellinen käyttö voi poiketa tästä.

4.2 Määrärahojen käyttö ja henkilöresurssit ympäristöministeriön hallinnonalalla

Helmi-ohjelmaan käytettiin ELY-keskuksissa ja Metsähallituksen Luontopalveluissa vuonna 2022 yhteensä noin 31,7 miljoonaa euroa. Metsähallituksen Luontopalveluiden osuus kustannuksista oli noin 13,3 miljoonaa euroa ja ELY-keskusten 18,5 miljoonaa euroa. ELY-keskusten rahoituksesta soidensuojelun korvauksiin ja kauppasummiin maanomistajille käytettiin noin 8,8 miljoonaa euroa. Lisäksi määrärahaa käytettiin ympäristöministeriössä noin 1,5 miljoonaa euroa muun muassa ohjelmaa tukeviin selvityshankkeisiin, Suomen ympäristökeskuksen tukihankkeisiin, viestintään ja asiantuntijoiden palkkauksiin. Lisäksi Kunta- ja Järjestö-Helmin avustuksiin käytettiin 1,2 miljoonaa euroa. (Taulukko 2.)

Vuonna 2022 ELY-keskuksiin palkattujen määräaikaisten työntekijöiden työpanos oli noin 84 henkilötyövuotta ja Metsähallituksen Luontopalveluissa Helmi-ohjelmaan käytetty työpanos (sisältäen määräaikaiset ja vakituiset) oli noin 76 henkilötyövuotta. Lisäksi ympäristöministeriön toimintamomentilta oli palkattuna kaksi henkilöä ohjelman toimeenpanoon (ohjelmapäällikkö ja ohjelmakoordinaattori). Helmi-ohjelman edistämiseen on käytetty myös vakituisten viranhaltijoiden työpanosta ELY-keskuksissa, ympäristöministeriössä sekä maa- ja metsätalousministeriössä, mitä ei ole laskettu mukaan Helmi-ohjelman kustannuksiin.

Taulukko 3. Määrärahojen käyttö vuonna 2022 ELY-keskuksissa ja Metsähallituksen Luontopalveluissa teemoittain.

Teema/toimenpide	htv 2022*	€ 2022
Soidensuojelu	13	9 456 196
Soiden ennallistaminen ja vesienpalautus	33	5 511 102
Lintuvesien kunnostus	12,8	3 118 220
Perinnebiotooppien hoito	33,5	5 686 470
Metsäisten elinympäristöjen hoito	22,2	2 245 413
Pienvesi- ja rantaluonnon kunnostus	25,7	3 777 975
Luontotyyppi-inventoinnit (MH, teemoja palveleva toimenpide)	11	1 384 000
Toimenpidesuunnitelmien teko ja laji- ja luontotyyppi-inventoinnit	11	601 000
Muu		32 797
Yhteensä	162,9	23 015 143

* Henkilötyövuosien määrärahojen arvio: ELY-keskusten osalta henkilötyövuosien määrä perustuu ympäristöministeriön htv-myöntöön ja Metsähallituksen Luontopalveluiden osalta luku on laskennallinen arvio.

Kaikkiaan Metsähallituksen Luontopalvelut ja ELY-keskukset ovat

käyttäneet Helmi-ohjelman toteutukseen vuonna 2022 noin 23 miljoonaa euroa, josta soidensuojelusta maanomistajille maksettujen korvausten ja kauppahintojen osuus on noin 8,8 miljoonaa euroa.

Ympäristöministeriön hallinnonalan muu Helmi-toiminta

Ympäristöministeriön rahoituksella on tuettu Helmi-ohjelman toteuttamista edistäviä hankkeita ja selvityksiä. Hankkeille on myönnetty rahoitusta noin 1,35 miljoonaa euroa. Tarkemmat kuvaukset hankkeista ovat liitteessä 1.

4.3 Määrärahojen käyttö ja henkilöresurssit maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla Helmi-ohjelman toteuttaminen jatkui sorsalintujen tilan kohentaminen -hankkeessa (SOTKA), johon käytettiin kolme miljoonaa euroa. SOTKA-hankkeessa toimivat osahankkeet SOTKA-kosteikot, SOTKA-levähdysalueet sekä Helmi-vieraspedot (YM:n ja MMM:n yhteisrahoitteinen osahanke). Hankkeen toteuttamiseen käytettiin 17 henkilötyövuotta vuonna 2022.

Metsähallituksen Metsätalous Oy on toteuttanut Helmi-ohjelmaa valtion monikäyttömetsien luonnonhoitotoimenpitein liiketoiminnan rahoituksella (1,29 miljoonaa euroa).

Lisäksi ohjelmaa on toteutettu ympäristöministeriön rahoittamana Tapio Oy:n ja Suomen metsäkeskuksen Vesien palauttaminen (VESPA)-hankkeessa sekä molempien ministeriöiden rahoittamassa Helmi-ohjelman ja METSO-ohjelman yhteishankkeessa Lehtokeskusalueiden luontohelmet (Lehtohelmet). Hankkeiden kuvaukset ovat liitteessä 1.

5 Helmi-ohjelman toimenpiteiden tulokset vuonna 2022

Ohjelman toimenpiteet (40 kpl) ja niiden toteutuminen on esitelty valtioneuvoston periaatepäätöksen mukaisesti. Toimenpiteiden toteuttaminen on aloitettu käytännössä jo vuonna 2020, joten kokonaiskertymään on laskettu mukaan myös 2020 tulokset, lukuun ottamatta Metsähallituksen Metsätalous Oy:n luonnonhoitotoimia. Vuosien 2020 ja 2021 tuloksiin on tietojärjestelmätallennusten kehittymisen ja tarkistusten myötä tullut tarkennuksia, jotka on otettu huomioon kumulatiivisissa kertymäluvuissa. Mikäli 2022 tuloksiin tulee vielä muutoksia, ne otetaan huomioon vuoden 2023 raportissa.

Metsähallituksen Luontopalvelut kokoaa toimenpidekohtaiset tulokset Suojelualueiden kuviotietojärjestelmästä (SAKTI) Power BI-alustalle rakennetun julkisten hallintotehtävien tilannekuvajärjestelmän avulla. Myös ELY-keskusten toimenpiteille on tehty oma vastaava tilannekuvajärjestelmänsä, mutta toimenpiteiden keskeneräinen tallennus SAKTI-järjestelmään on estänyt tilannekuvajärjestelmän hyödyntämisen Helmi-ohjelman tulosten raportoinnissa. Toimenpidekohtaiset tiedot on koottu sekä Luontopalveluiden että ELY-keskusten osalta teemoittain Excel-taulukkoon luonnonsuojeluhallinnon Tiimeri-työtilaan. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalta tietoja ovat toimittaneet ministeriön lisäksi Riikka Myllylä Metsähallitus Metsätalous Oy:stä ja Riikka Salomaa Suomen metsäkeskuksesta.

5.1 Kunta- ja Järjestö-Helmin tulosten raportointi

Toimenpide- ja teemakohtaisiin tuloksiin ei ole laskettu mukaan Kunta- ja Järjestö-Helmin hankkeissa tehtyjä toimenpiteitä. Toimenpiteiden tallentaminen SAKTI-järjestelmään oli raportin kirjoitushetkellä vielä kesken, eikä tarkkoja tuloslukuja ole ollut saatavissa. Kunta- ja Järjestö-Helmin toiminta on kuvattu toimenpiteessä 35 ja rahoitetut hankkeet liitteissä 2–4. Kunta- ja Järjestö-Helmin toimenpiteiden vuosien 2020–2022 tuloksista kootaan yhteenveto vuonna 2023.

5.2 Helmi-elinympäristöohjelman ja METSO-ohjelman tulosten raportointi

Helmi-ohjelman ja METSO-ohjelman tulosten raportoinneissa on päällekkäisyyttä ennallistamisen ja luonnonhoidon pinta-aloissa, mikä johtuu siitä, että METSO-ohjelman vuosittaisessa tilannekatsauksessa

esitetään kaikki valtionhallinnon eri rahoituksilla tehdyt puustoisiin elinympäristöihin kohdistuvat ennallistamisen ja luonnonhoidon toimet METSO-ohjelman toiminta-alueella, mukaan lukien Helmi-ohjelman toimenpiteiden tulokset. Helmi-ohjelman raportoinnissa otetaan huomioon vain ne toimet, jotka toteuttavat Helmi-ohjelman tavoitteita ja on rahoitettu Helmi-ohjelman määrärahoilla (poikkeuksena Metsähallitus Metsätalous Oy, jonka tekemät Helmi-ohjelman toimenpiteet rahoitetaan liiketoiminnan tuloilla).

5.3 Helmi-ohjelman toimenpiteiden eteneminen

5.3.1 Helmi-keskittymät (Helmi-alueet) kokoavat toimenpiteet laajoiksi kokonaisuuksiksi

1. Perustetaan Helmi-keskittymiä

Helmi-keskittymät ovat laaja-alaisia elinympäristöjen keskittymiä, joille kohdennetaan hoito- ja kunnostustoimenpiteitä. Helmi-keskittymät hyväksytään Helmi-ohjelman valtakunnallisessa seurantaryhmässä alueellisten Helmi-yhteistyöryhmien ehdotusten pohjalta. Tavoitteena on noin 30–50 Helmi-keskittymää ja vähintään yksi jokaiseen maakuntaan. Helmi-keskittymistä ei vielä vuonna 2022 tehty ehdotuksia.

	Tavoite	Tulos 2022	Tulos 2020–2022	Toteutettu
Helmi-keskittymät, kpl	30–50	0	0	0 %

5.3.2 Soiden suojeleminen ja ennallistaminen

2. Suojellaan soita maanomistajien kanssa vapaaehtoisesti neuvotellen

Vastuutaho: ympäristöministeriö

Muut osallistuvat tahot: ELY-keskukset, Metsähallitus Luontopalvelut

Soiden suojeleminen toteutuksessa ylitettiin ELY-keskuksille asetettu toteutustavoite (5 000 ha) vuonna 2022. Ensisijaisia toteutuskohteita ovat edelleen soidensuojelun täydennysohjelmaesityksen (SSTE) ja kaavojen suojeleminen. Näiden lisäksi myös muiden arvokkaiden soiden suojeleminen on mahdollista Helmi-ohjelman periaatepäätöksen liitteessä olevien kriteerien mukaisesti.

	Tavoite	Tulos 2022	Tulos 2020–2022	Toteutettu
Soidensuojelu (ha)	60 000	5 538	17 195	29 %

3. Ennallistetaan soita valtion ja yksityisillä suojelualueilla

Vastuutaho: ympäristöministeriö

Muut osallistuvat tahot: Metsähallitus Luontopalvelut, ELY-keskukset

Vuonna 2022 ennallistamista toteutettiin 5 188 hehtaaria 110 työkohteella. Ennallistamissuunnitelmia hyväksyttiin 48 kappaletta. Ennallistamisesta on vastannut Metsähallituksen Luontopalvelut minkä lisäksi Kainuun ELY-keskus on tehnyt muutamia suojelualueiden soiden ennallistamisia.

	Tavoite	Tulos 2022	Tulos 2020–2022	Toteutettu
Soiden ennallistaminen (ha)	30 000	5 188	9 823	33 %
Hyväksytyt ennallistamissuunnitelmat (kpl)	-	48	207	-

4. Ennallistetaan soita suojelualueiden ulkopuolella

Vastuutaho: ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö.

Muut osallistuvat tahot: Suomen metsäkeskus, ELY-keskukset

Maa- ja metsätalousministeriölle ei osoitettu vuoden 2022 talousarviossa määrärahaa Suomen metsäkeskuksen toimesta tehtäviin yksityismetsänomistajien soiden ennallistamistoimiin Helmi-ohjelmassa. Suomen metsäkeskuksen myöntämällä Kemera-ympäristötuella on kuitenkin ennallistettu yksi suokohde vuonna 2022.

Soiden ennallistamista on toteutettu myös useissa Kunta-Helmi-hankkeissa. Tulokset näistä saadaan, kun hankkeiden loppuraportit toteutustietoineen on tallennettu suojelualueiden kuviotietojärjestelmään (SAKTI).

	Tavoite	Tulos 2022	Tulos 2020–2022	Toteutettu
Soiden ennallistaminen suojelualueiden ulkopuolella (ha)	20 000	16	16	0 %

5. Ennallistetaan soita Metsähallituksen monikäyttömetsissä

Vastuutaho: maa- ja metsätalousministeriö

Muut osallistuvat tahot: Metsähallitus

Metsähallitus Metsätalous Oy toteuttaa Helmi-ohjelmaa valtion monikäyttömetsissä tehtävin luonnonhoitotoimenpitein. Ennallistamista on vuosina 2021–2022 toteutettu yhteensä 4 251 hehtaaria. Helmi-ohjelmaan laskettavien ennallistamistoimenpiteiden toteuttaminen aloitettiin vuonna 2021. Tavoitteesta on saavutettu lähes puolet vuoden 2022 loppuun mennessä.

	Tavoite	Tulos 2022	Tulos 2021–2022	Toteutettu
Soiden ennallistaminen (ha)	9 300	1 578	4 251	46 %

6. Palautetaan vesiä suojeleusalueille ympäröiviltä alueilta

Vastuutahot: ympäristöministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö

Muut osallistuvat tahot: Metsähallitus Luontopalvelut, ELY-keskukset, Suomen metsäkeskus

Vesien palautus suojeleusalueille on maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön yhteinen toimenpide. Ympäristöministeriön osuus tavoitteesta on 300 kpl ja maa- ja metsätalousministeriön 100 kpl. Suurin osa toimenpiteistä on tehty yhteishankkeina eri toimijoiden kesken (Metsähallitus Metsätalous Oy, Metsähallitus Luontopalvelut, Suomen metsäkeskus, yksityiset maanomistajat).

	Tavoite	Tulos 2022	Tulos 2021–2022	Toteutettu
Vesien palautus (kpl)	400	26	46	12 %
Vaikutuspinta-ala (ha)*	n. 20 000	425	885	4 %

* Arvio saavutettavasta vaikutusalueesta, ei tavoiteluku.

5.3.3 Lintuvesien ja -kosteikkojen kunnostus ja hoito

7. Kunnostetaan SPA*-alueita ja muita suojelualueverkoston arvokkaita lintuvesikohteita

Vastuutaho: ympäristöministeriö, maa- ja metsätalousministeriö

Muut osallistuvat tahot: ELY-keskukset, Metsähallitus Luontopalvelut

Lintuvesikohteiden kunnostus käsittää useita eri toimia kohteesta riippuen. Kunnostustoimenpiteitä ovat ruoppaus, raivaus, pesimäsaarien teko, vedenpinnan nosto, petoaita ja soidinkummut. Hoitotoimenpiteisiin lasketaan hoitokalastus, laidunnus, niitto ja vieraspetojen tehopyynti (vieraspetopyyntikohteiden määrää seurataan toimenpiteessä 10).

Lisäksi tehdään inventointeja ja toimenpidesuunnitelmia. Yksittäisellä kohteella tehtävät toimet jaksottuvat yleensä useammalle vuodelle. Osa hankkeista vaatii aluehallintoviraston vesitalousluvan, mikä hidastaa toteutusta.

Vuonna 2022 toimenpiteitä tehtiin kaikkiaan 37 kohteella, joista valmiiksi saatiin 20. Vuonna 2022 linnustoselvityksiä tehtiin 35 kohteella ja toimenpidesuunnitelmia valmistui 30 kappaletta.

* SPA-alue = lintudirektiivin mukaiset erityiset suojelualueet, jotka ovat osa Natura 2000 -verkostoa.

	Tavoite	Tulos 2022	Tulos 2020–2022	Toteutettu
Lintuvesikohteiden kunnostus (kpl)	200	20	24	12 %

8. Huolehditaan toimenpiteessä 7. kunnostettujen kohteiden hoidosta kunnostuksen jälkeen ja uusitaan tarvittavilta osin kunnostustoimenpiteet Helmi-kauden aikana

Vastuutaho: ympäristöministeriö, maa- ja metsätalousministeriö

Muut osallistuvat tahot: ELY-keskukset, Metsähallitus Luontopalvelut

Lintuvesialueiden jatkuva hoito järjestettiin 12 kohteella vuonna 2022 joko maatalouden ympäristösopimuksin tai Helmi-ohjelman rahoituksella. Uusintakunnostuksiksi laskettavia toimia ei ollut tarvetta tehdä. Laidunnuksen päätyttyä tehtävä koneellinen niitto katsotaan jatkuvaksi hoidoksi, vaikka hoidossa olisi ollut välivuosi.

	Tavoite	Tulos 2022	Tulos 2020–2022	Toteutettu
Jatkuva hoito järjestetty, SPA-alueet (kpl)	100	12	44	44 %
Uusintakunnostukset (kpl)	-	0	0	

9. Perustetaan ja kunnostetaan suojelualueverkoston ulkopuolisia lintukosteikkoja

Vastuutaho: maa- ja metsätalousministeriö

Muut osallistuvat tahot: Suomen riistakeskus, Suomen metsäkeskus

Kosteikkojen perustamisesta ja kunnostuksesta on vastannut Suomen riistakeskus SOTKA-kosteikot -hankkeessa, joka on osa laajempaa SOTKA – sorsalintujen tilan kohentaminen -hankekokonaisuutta. SOTKA-kosteikot-hankkeessa on kunnostettu kosteikkoja vesilintujen poikasille sopiviksi elinympäristöiksi mm. suonpohjilla, metsissä ja maatalousalueilla, ja samalla on pyritty myös vesiensuojeluhuötyyn.

Tämän lisäksi myös Metsäkeskus on suunnitellut ja asettanut hankehakuun yhdeksän monitavoitteista vesiensuojelukosteikkoa vuosina 2021–2022, joista yksi hanke (5,6 ha) valmistui vuonna 2022. Muut kohteet toteutetaan vuoteen 2026 mennessä.

	Tavoite	Tulos 2022	Tulos 2020–2022	Toteutettu
Kosteikkojen määrä (kpl)	500	20	44	9 %
Kosteikkojen pinta-ala (ha)	4 000	286	641	16 %

10. Käynnistetään vieraspetojen tehopyynti osalla toimenpiteessä

7. kunnostetuista kohteista

Vastuutaho: maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö

Muut osallistuvat tahot: Suomen riistakeskus, ELY-keskukset,
Metsähallitus Eräpalvelut

Helmi-vieraspetohanke käynnistyi vuonna 2021 ja sitä on toteutettu ympäristöministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön yhteisrahoituksella. Maa- ja metsätalousministeriön rahoituksen osalta hanke on osa SOTKA-hankekokonaisuutta. Hankkeen käytännön toteutuksesta ovat vastanneet Metsähallituksen Eräpalvelut ja Suomen riistakeskus. Ympäristöministeriö puolestaan rahoittaa hankkeen pyyntilaittekustannukset ja vieraspetoryhmien korvaukset. Toimenpiteen toteutus on onnistunut erinomaisesti ja tavoite on jo ylitetty. Vuonna 2022 vieraslajien pyyntiä tehtiin 73 kohteella, joista 38 kohteella pyyntiä oli tehty myös vuonna 2021.

	Tavoite	Tulos 2022	Tulos 2020–2022	Toteutettu
Vieraspetopyynnit, kohteet (kpl)	70	73	73	104 %

11. Täydennetään linnuston rauhoitus- ja levähdysalueiden verkostoa vapaaehtoisin toimintamallein

Vastuutahot: maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö

Lintujen syysmuuton aikaisia levähdysalueita ovat toteuttaneet Suomen Metsästäjäliitto ja BirdLife Finland SOTKA-levähdysalueverkostohankkeen puitteissa yhteishankkeena. Tavoitteen toteutus käynnistyi vuonna 2021, mutta varsinkin ensimmäisenä vuotena koronapandemia hidasti hankkeen toteutusta. Vuoden 2022 aikana levähdysalueiden markkinointi tehostui, ja mukaan saatiin suurikokoisia ja lintujen kannalta arvokkaita kohteita.

	Tavoite	Tulos 2022	Tulos 2020–2022	Toteutettu
Rauhoitusalueet (kpl)	150	8	20	13 %

5.3.4 Perinnebiotooppien kunnostus ja hoito

12. Nostetaan hoidossa olevien perinnebiotooppien alaa

Vastuutaho: maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö

Muut osallistuvat tahot: ELY-keskusten E- ja Y-vastuualueet,
Metsähallitus Luontopalvelut

Tavoitteena on nostaa hoidossa olevien perinnebiotooppien ala kaiken

kaikkiaan 52 000 hehtaariin vuoteen 2030 mennessä. Helmi-ohjelman käynnistyessä hoitopinta-ala oli 34 000 hehtaaria, mitä on käytetty hoitotavoitteen saavuttamisen seurannassa pohjalukuna. Pohjalukuun on lisätty maatalouden ympäristökorvauksella ja luonnonsuojelulain avustuksella hoidettujen kohteiden pinta-ala (uudet kohteet, hehtaaria). Mikäli vanhat kohteet säilyvät hoidettuina, tavoite saavutetaan lisäämällä hoidossa olevien perinnebiotooppien pinta-alaa 18 000 hehtaarilla. Hoidossa oli vuoden 2022 lopussa kaikkiaan noin 36 000 hehtaaria.

Tulokseen on laskettu mukaan lintuvesiteeman jatkuvassa hoidossa olevat kohteet, jos niillä on perinnebiotooppiarvoja tai ne ovat sellaisiksi kunnostettavissa. Muut lintuvesiteeman jatkuvassa hoidossa olevat kohteet on raportoitu lintuvesiteeman toimenpiteessä 8. Luontaisten rantaniittyjen hoito raportoidaan rantaelinympäristöjen teeman toimenpiteessä 29.

Vuonna 2022 luonnonsuojelulain mukaista avustusta sai uusista hoitokohteista 49 kohdetta, yhteensä 283 hehtaaria (38 % kohteiden pinta-alasta).

	Tavoite	Tulos 2022	Tulos 2020–2022	Toteutettu
Perinnebiotooppien hoito (ha)*	52 000	34 742	35 946	69 %
Uudet kohteet (ha)**	-	742	1 946	-
Perinnebiotooppien hoito, uudet kohteet (kpl)	-	92	207	-

* Toteutettu 52 000 hoitohehtaarin tavoitteesta. ** Vuoden aikana saadut uudet hoitokohteet, hehtaaria.

13. Parannetaan perinnebiotooppien laatua kunnostamalla

Vastuutaho: maa- ja metsätalousministeriö sekä ympäristöministeriö

Muut osallistuvat tahot: ELY-keskusten E- ja Y-vastuualueet,
Metsähallitus Luontopalvelut

Toimenpiteessä parannetaan perinnebiotooppien laatua kunnostamalla kohteita ennen niiden ottamista hoitoon ja tarvittaessa hoidon jatkuessa. Tulokset sisältävät sekä peruskunnostetut että täydennyskunnostetut kohteet. Vuonna 2022 tuloksesta on täydennyskunnostettuja kohteita 41 kpl, joiden pinta-ala on 232 hehtaaria. Hyväksytyjä suunnitelmia tehtiin 132 kpl.

	Tavoite	Tulos 2022	Tulos 2020–2022	Toteutettu
Perinnebiotooppien kunnostus (ha)	26 000	1 065	2 360	9 %
Perinnebiotooppien kunnostus (kpl)	-	183	344	-

14. Perustetaan perinnebiotooppien hoidon valtakunnallinen koordinaatioryhmä

Vastuutahot: ympäristöministeriö, maa- ja metsätalousministeriö

Muut osallistuvat tahot: valtakunnalliset sidosryhmät

Valtakunnallinen koordinaatioryhmä asetettiin ympäristöministeriön päätöksellä loppuvuodesta 2021. Ryhmän tehtävänä on

- edistää rahoituskeinojen (EU:n yhteisen maatalouspolitiikan mukainen ympäristökorvausjärjestelmä ja luonnonsuojelulain tuki) täysimääräistä hyödyntämistä ja yhteensovittamista perinnebiotooppien hoidossa.
- luoda edellytykset rahoitusjärjestelmiin liittyvien hoitoehtojen sisällön ja laadun toteutumiselle
- seurata ja tehdä ehdotuksia muiden maa- ja metsätalouden tukijärjestelmien ja maankäytön ohjauksen kehittämisestä siten, että ohjauskeinot eivät toimi perinnebiotooppien määrää vähentävästi.
- ohjata perinnebiotooppien hoidon alueellisia yhteistyöryhmiä.

Ryhmän työ käynnistettiin alkuvuonna 2022 ja ryhmä kokoontui vuoden aikana kolmesti. Ryhmän puheenjohtajana toimi ohjelmapäällikkö Päivi-Gummerus-Rautiainen (ympäristöministeriö) ja sihteerinä tutkija Maarit Jokinen (Suomen ympäristökeskus).

15. Perustetaan perinnebiotooppien hoidon alueelliset yhteistyöryhmät

Vastuutahot: ELY-keskusten E- ja Y-vastuualueet

Muut osallistuvat tahot: alueelliset sidosryhmät

Alueellisten yhteistyöryhmien toiminnan valmistelu käynnistettiin ympäristöministeriön sekä maa- ja metsätalousministeriön järjestämällä Teams-koulutuksella keväällä 2022 ja ryhmien perustamista on ohjattu ministeriöiden ohjekirjeellä. Vuoden 2022 aikana alueellinen perinnebiotooppien hoidon yhteistyöryhmä perustettiin kymmenessä ELY-keskuksessa ja kolmessa ELY-keskuksessa (Hämeen, Kaakkois-Suomen ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus) ryhmän perustamisen valmistelu on aloitettu.

16. Vahvistetaan uuselinympäristöjen verkostoa kunnostamalla ja hoitamalla lajistoltaan arvokkaita uuselinympäristökohteita

Vastuutaho: ympäristöministeriö

Vuonna 2022 hoidettiin seitsemää uutta kohdetta. Hoitoja toistetaan tarpeen mukaan vuosittain tai harvemmin. Toimenpiteen seuranta aloitettiin vuonna 2021. Vuoden 2020 osalta uuselinympäristöjen hoito kirjattiin osin metsä- ja osin perinnebiotooppiteeman tuloksiin, mutta hoidettu pinta-ala oli tuolloin kuitenkin pieni.

	Tavoite	Tulos 2022	Tulos 2020–2022	Toteutettu
Kohteita yhteensä hoidossa (kpl)	150	7	29	19 %

5.3.5 Metsien suojelu, ennallistaminen ja luonnonhoito

17. 2021–2025: Toteutetaan ennallistamis- ja luonnonhoitotoimenpiteitä suojelualueiden metsissä. Lisäksi tehdään kulotuksia 750 ha eli noin 100 kpl

Vastuutaho: ympäristöministeriö

Muut osallistuvat tahot: Metsähallitus Luontopalvelut, ELY-keskukset

Pääosa suojelualueiden metsien ennallistamis- ja hoitotoimista on tehty Metsähallituksen Luontopalveluiden hallinnoimilla suojelualueilla. Myös yksityisillä suojelualueilla metsien ennallistamista ja luonnonhoitoa on tehnyt Metsähallituksen Luontopalvelut sekä vähäisemmässä määrin myös ELY-keskukset. Toimenpiteet ovat kohdistuneet laajaan kirjoon metsäisiä elinympäristöjä: kohteina ovat olleet jalopuumetsät, metsäiset

dyynit, lehdot ja paaahdeympäristöt. Ennallistamisen ja hoitotoimien lisäksi on tehty lajiperusteisia hoitotoimia ja vieraslajien poistoa.

Hoitotoimet ovat usein pienialaisia, mutta niiden merkitys monimuotoisuudelle on merkittävä. Siksi toimenpiteille on asetettu kappalemääräiset tavoitteet. Hoitotoimien toteuttaminen on edellyttänyt ensin inventointeja ja hoidon suunnittelua. Hoitosuunnitelmia on hyväksytty vuosina 2020–2022 189 kappaletta.

Kulotus tarkoittaa sekä ennallistamispolttoja että karuunnuttamiskulotuksia. Kulotuksille osoitettu tavoitemäärä 100 kpl sisältyy ennallistamis- ja luonnonhoitotoimenpiteiden kokonaistavoitteeseen 800 kpl. Taulukossa ennallistamis- ja luonnonhoidon tulosluvut sisältävät siten myös kulotukset, jotka on lisäksi eritelty taulukossa tarkemmin. Vuosina 2020 ja 2021 ennallistamis- ja karuunnuttamispolttoja ei eritelty raportoinnissa ja niiden osalta poltot ovat mukana taulukossa ennallistamis- ja luonnonhoitokohteiden ja -toimenpiteiden kokonaismäärissä. Vuosi 2022 oli polttojen toteuttamisen kannalta huono vuosi ja vain kaksi kohdetta päästiin polttamaan.

Metsähallituksen Luontopalveluiden osuus vuoden 2022 tuloksista on 571 hehtaaria (107 kohdetta), josta ennallistamispolttoja oli 14 hehtaaria. ELY-keskukset tekivät luonnonhoitoa 85 hehtaarilla 29 kohteella.

	Tavoite	Tulos 2022	Tulos 2020–2022	Toteutettu
Ennallistamis- ja luonnonhoitokohteet (kpl)	800	136	514	64 %
Ennallistamis- ja luonnonhoitotoimenpiteet (ha)	-	656	1 948	-
Ennallistamis- ja karuunnuttamispoltot (kpl) (sis. ennallistamis- ja luonnonhoitokohteiden kokonaismäärään)	100	2	2	2 %
Ennallistamis- ja karuunnuttamispoltot (ha) (sis. ennallistamis- ja luonnonhoitokohteiden kokonaismäärään)	n. 750	14	14	2 %

18. 2021–2025: Toteutetaan aktiivisia luonnonhoitotoimia valtion monikäyttömetsissä

Vastuutaho: maa- ja metsätalousministeriö

Muut osallistuvat tahot: Metsähallitus

Metsähallitus Metsätalous Oy on tehnyt valtion monikäyttömetsissä lehtojen hoitoa, kulotuksia ja paahde-elinympäristöjen hoitoa.

Toimenpiteen tavoitteet ovat vuosille 2021–2025.

	Tavoite	Tulos 2022	Tulos 2021–2022	Toteutettu
Lehtojen hoito (ha)	500	8	16	3 %
Kulotus (ha)	2 200	438	779	35 %
Paahdeympäristöjen hoito (ha)	150	23	32	21 %
Yhteensä (ha)	2 850	469	827	29 %

19. Metsähallitus täydentää maastotarkastusten perusteella vuosina 2021–2022 alue-ekologista verkostoa. Metsähallituksen alue-ekologisen suunnittelun vaikuttavuus arvioidaan vuoden 2023 loppuun mennessä. Samalla selvitetään myös valtionmaiden metsiensuojelun tehostamistarpeet ja mahdollisuudet mukaan lukien EU:n biodiversiteettistrategian monimuotoisuustavoitteiden vaatimukset valtion maiden osalta

Vastuutaho: maa- ja metsätalousministeriö

Muut osallistuvat tahot: Metsähallitus

Metsähallitus Metsätalous Oy on täydentänyt maastotarkastusten perusteella alue-ekologista verkostoa. Verkoston tarkastelu aloitettiin vuonna 2020. Alue-ekologisen verkoston pinta-ala lisääntyi 6 565 hehtaaria vuonna 2022. Verkoston tarkastelun tuoma lisäys oli kaikkiaan vuoden 2022 lopussa 13 880 hehtaaria. Alue-ekologisen suunnittelun vaikuttavuuden arviointi käynnistyi vuoden 2023 alusta Luonnonvarakeskuksen ja Suomen ympäristökeskuksen työnä. Valtion metsien suojelun tehostamistarpeiden ja mahdollisuuksien selvittämisen osalta ei vielä ole tehty toimenpiteitä; työ odottaa luonnontilaisten ja vanhojen metsien kansallisten kriteerien sekä alue-ekologisen suunnittelun vaikuttavuusarvioinnin valmistumista.

20. 2021–2025: Perustetaan tukialueita luonnonsuojelualueiden läheisyyteen siten, että suojellaan kohteet säästöpuuhakkuun jälkeen

Vastuutaho: ympäristöministeriö

Muut osallistuvat tahot: Suomen ympäristökeskus, ELY-keskukset

Toimenpiteen kriteerien luominen aloitettiin loppuvuonna 2021, mutta vuoden 2022 aikana työtä ei edistetty. Työ jatkuu vuonna 2023 Suomen ympäristökeskuksen Helmin ja METSO:n tukihankkeessa (HelMet-hanke).

Metsien suojelun, ennallistamisen ja luonnonhoidon toimenpiteet METSO-ohjelmassa 2026–2030, tavoitteet 21–24.

Tavoitteet 21–24 ovat METSO-ohjelman tavoitteita vuosille 2026–2030. Ennen valtioneuvoston METSO-ohjelmaa koskevan periaatepäätöksen päättymistä 2025 valmistellaan päätös Helmi-ohjelmasta erillisen METSO-ohjelman jatkosta. Helmi-ohjelmassa esitetyt pinta-alatavoitteet ja toimenpiteet ovat lähtökohtana, kun jatkopäätöstä valmistellaan. Tavoitteita täsmennetään ja kohdennetaan METSO-ohjelmasta ja Helmi-ohjelmasta saatujen kokemusten perusteella ennen nykyisen METSO-kauden loppua asetettavassa laajapohjaisessa työryhmässä. Työryhmä tekee myös lopullisen esityksen ohjelman kestosta. Toimenpiteet käsittävät metsien suojelua, ennallistamis- ja luonnonhoitotoimenpiteitä, talousmetsien monimuotoisuuden turvaamista sekä luonnonhoitotoimia valtion monikäyttömetsissä. METSO-ohjelman jatkon valmistelu aloitetaan v. 2024–2025, vuonna 2022 ei tehty valmisteluun tähtääviä toimia.

21. Suojellaan metsiä maanomistajien kanssa vapaaehtoisesti neuvotellen (40 000 ha)

22. Toteutetaan ennallistamis- ja luonnonhoitotoimenpiteitä suojelualueiden metsissä (900 kpl).

Lisäksi tehdään kulotuksia 750 hehtaaria eli noin 100 kpl.

23 Turvataan talousmetsien monimuotoisuutta yksityismetsissä ympäristötuen avulla (20 000 ha).

Turvataan talousmetsien monimuotoisuutta yksityismetsissä luonnonhoidon avulla (2 000 ha).

24. Toteutetaan aktiivisia luonnonhoitotoimia valtion monikäyttömetsissä (2 490 ha)

5.3.6 Pienvesien ja rantaluonnon kunnostus ja hoito

25. Kunnostetaan pienvesiä ja niiden lähivaluma-alueita luonnonsuojelualueilla

Vastuutaho: ympäristöministeriö

Muut osallistuvat tahot: Metsähallitus Luontopalvelut, ELY-keskukset

Toimenpiteessä on tehty hoitosuunnitelmia ja kunnostettu puroja, lähteitä sekä fladoja ja kluuveja. Toimenpiteessä voidaan kunnostaa myös muita monimuotoisuuden kannalta merkittäviä pienvesikohteita, vaikka niille ei ole asetettu määrällisiä tavoitteita. Kunnostusten suunnittelu on edellyttänyt myös inventointeja, jotka on raportoitu toimenpiteessä 37.

	Tavoite	Tulos 2022	Tulos 2020–2022	Toteutettu
Lähteet (kpl)	350	14	14	4 %
Purot (km)	200	23	64	32 %
Fladat ja kluuvit (kpl)	40	6	10	25 %

26. Kunnostetaan pienvesiä ja niiden lähivaluma-alueita suojelualueiden ulkopuolella

Vastuutahot: maa- ja metsätalousministeriö sekä ympäristöministeriö

Muut osallistuvat tahot: Suomen metsäkeskus, ELY-keskukset

Toimenpiteessä on tehty hoitosuunnitelmia ja kunnostettu puroja, lähteitä, fladoja ja kluuveja, palautettu pienvesikohteiden vaellusyhteyksiä sekä tehty valuma-alueiden kunnostusta.

Toimenpiteessä voidaan kunnostaa myös muita monimuotoisuuden kannalta merkittäviä pienvesikohteita, vaikka niille ei ole asetettu määrällisiä tavoitteita. Kunnostusten suunnittelu on edellyttänyt myös inventointeja, jotka on raportoitu toimenpiteessä 37.

Tulos ei sisällä Metsähallituksen valtion monikäyttömetsissä tekemiä purokunnostuksia, jotka sisältyvät toimenpiteeseen 27.

Suomen metsäkeskuksen hankehauissa on ollut vuosina 2021–2022 kahdeksan valuma-alueiden kunnostushanketta, joista kaksi on toteutettu vuonna 2022. Suunnitelluille hankkeille on valittu toteuttajat, joiden tulee toteuttaa toimenpiteet vuoden 2026 loppuun mennessä. Kunnostustoimenpiteet pitävät sisällään esimerkiksi laskeutusaltaita, erilaisia patoratkaisuja, pintavalutuskenttiä, kosteikkoja, tulvatasanteita ja puuaineksen lisäämistä vesistöön.

	Tavoite	Tulos 2022	Tulos 2020–2022	Toteutettu
Lähteet (kpl)	700	8	25	4 %
Purot (km)	400	1	3	1 %
Fladat ja kluuvit (kpl)	40	3	3	8 %
Vaellusyhteydet (kpl)	700	2	3	0 %
Muut* (kpl)	-	0	9	-
Valuma-alueiden kunnostus, pinta-ala (ha)	-	10 940	15 962	-

* Vuonna 2020 seitsemän rupimanterilampea ja kaksi muuta lampea.

27. Metsähallitus toteuttaa valtion monikäyttömetsien monimuotoisuutta edistäviä aktiivisia luonnonhoitotoimia alue-ekologisen tarkastelun ja Metsähallituksen ympäristöoppaan periaattein. Poistetaan vaellusesteitä pienvesistä valtion monikäyttömetsissä, samalla tehdään myös purokunnostusta.

Vastuutaho: maa- ja metsätalousministeriö, Metsähallitus

Toimenpiteet käsittävät metsähallituslain (Laki Metsähallituksesta 234/2016) mukaisena yhteiskunnallisena velvoitteena tehtävien aktiivisten luonnonhoitotoimenpiteiden ohjelman toimet vuosina 2021–2025.

Vaellusesteiden poistoa on tehty yhteensä 126 kappaletta vuonna 2021 ja 123 kappaletta vuonna 2022. Näistä noin puolet on ollut normaaliin metsätalouden toimintaan kuuluvia majavapatojen poistoja, joita ei lasketa Helmi-ohjelman tulokseen mukaan.

	Tavoite	Tulos 2022	Tulos 2020–2022	Toteutettu
Vaellusesteiden poisto (kpl)	970	Noin 60	Noin 120	Noin 12 %
Purokunnostukset (km)	-	-	28	-

28. Selvitetään rantaelinympäristöjen tilaa ja kunnostustarpeita toimenpiteiden kohdentamiseksi

Vastuutaho: ympäristöministeriö

Rantaluonnon inventoinnit ovat kohdistuneet hiekkarantoihin, dyyneihin ja merenrantaniittyihin sekä niiden lajistoon (lietetatar, suolapunka, perhoset). Inventointien avulla arvioidaan kunnostuksen ja hoidon tarvetta alueilla (toimenpide 29). Vuonna 2022 inventoitiin Porin Yyterinniemen monikäyttösuunnitelmaa varten noin 5 500 hehtaaria, josta noin 1 085 hehtaaria oli rantaelinympäristöjä, mikä on laskettu toimenpiteen tulokseen mukaan. Inventoiduille rantaluontokohteille on laadittu yhteensä 58 hoitosuunnitelmaa vuosina 2020–2022.

	Tavoite	Tulos 2022	Tulos 2020–2022
Rantaluontotyyppien inventoinnit (ha)	-	1 509	2 601

29. Kunnostetaan ja hoidetaan rantaluontotyyppejä suojelualueilla ja niiden ulkopuolella

Vastuutaho: ympäristöministeriö

Muut osallistuvat tahot: ELY-keskukset, Metsähallitus Luontopalvelut

Kunnostustoimenpiteitä ovat mm. niitto, raivaus ja jyrsiä. Toimenpiteisiin sisältyy myös haitallisen vieraslajin kurttureusun poistoa.

	Tavoite	Tulos 2022	Tulos 2020–2022	Toteutettu
Kunnostus ja hoito (1. kerta) (kpl)	200	31	54	27 %

5.3.7 Viestintä, sidosryhmäyhteistyö ja koulutushanke

Kaikki Helmi-ohjelmassa perustetut valtakunnalliset ryhmät toimivat aktiivisesti vuonna 2022. Ryhmille on perustettu sähköinen työskentelyalusta (Tiimeri-työtila), jonne viestintäryhmää lukuun ottamatta tallennetaan muistiot ja muu kokousaineisto. Viestintäryhmän aineistot on koottu Suomen ympäristökeskuksen Tiimeri-työtilaan.

30. Perustetaan pienvesien kunnostuksen valtakunnallinen koordinaatioryhmä

Vastuutahot: ympäristöministeriö sekä maa- ja metsätalousministeriö

Valtakunnallinen koordinaatioryhmä asetettiin ympäristöministeriön päätöksellä loppuvuodesta 2021. Ryhmän tehtävänä on

- koota toimijat verkostoksi pienvesien kunnostusten lisäämiseksi ja toimien kohdentamiseksi sekä rahoituksen koordinoimiseksi
- edistää pienvesiä koskevan tietoperustan ja ohjeistuksen parantamista
- luoda edellytyksiä pienvesien suojelulle osana maankäyttöä.

Koordinaatioryhmä aloitti toimintansa ja kokoontui vuoden aikana neljä kertaa. Ryhmän puheenjohtajana toimi ohjelmapäällikkö Päivi Gummerus-Rautiainen (ympäristöministeriö) ja sihteerinä tutkija Mari Annala (Suomen ympäristökeskus).

31. Asetetaan Helmi-ohjelmalle laajapohjainen seurantaryhmä

Vastuutahot: ympäristöministeriö sekä maa- ja metsätalousministeriö

Valtakunnallinen seurantaryhmä asetettiin ympäristöministeriön päätöksellä loppuvuodesta 2021.

Ryhmän tehtävänä on

- seurata ja edistää Helmi-ohjelman etenemistä
- lisätä toimijoiden yhteistyötä ohjelman toimenpiteiden kohdentamiseksi mahdollisimman vaikuttavasti
- päättää Helmi-keskittymistä alueellisten Helmi-ryhmien esitysten perusteella.

Seurantaryhmä kokoontui vuonna 2022 kolmesti. Ryhmän puheenjohtajana toimi ylijohtaja Tarja Haaranen ympäristöministeriöstä ja sihteereinä erikoissuunnittelija Tupuna Kovanen Suomen ympäristökeskuksesta ja tutkija Leila Korpela Luonnonvarakeskuksesta.

32. Asetetaan Helmi-ohjelmalle valtakunnallinen viestintäryhmä ja tehdään tarvittavat viestintätoimet

Vastuutahot: ympäristöministeriö sekä maa- ja metsätalousministeriö

Valtakunnallinen viestintäryhmä asetettiin ympäristöministeriön päätöksellä loppuvuodesta 2021. Ryhmän tehtävänä on

- suunnitella ja toimeenpanna Helmi-ohjelman valtakunnallista viestintää vuosittain laadittavan viestintäsuunnitelman mukaan
- seurata viestinnän tavoitteiden saavuttamista
- tukea valtakunnallisella viestinnällä alueellisten yhteistyöryhmien työtä ja alueellista viestintää
- raportoida ohjelman viestinnästä seurantaryhmään. Seurantaryhmän kautta myös muut kuin hallinnon sidosryhmät osallistuvat ohjelman yhteisen viestinnän suunnitteluun ja toteutukseen
- lisäksi viestintäryhmä kokoontuu tarvittaessa ja vähintään kerran vuodessa laajemmalla kokoonpanolla, johon kutsutaan myös sidosryhmien edustajia laajemmin.

Ryhmä kokoontui vuoden 2022 aikana kolme kertaa. Viestintäryhmään osallistuvat viestinnän asiantuntijat ympäristöministeriöstä, maa- ja metsätalousministeriöstä, ELY-keskuksesta, Suomen ympäristökeskuksesta, Metsähallituksen Luontopalveluista ja Metsätalous Oy:stä, Suomen metsäkeskuksesta sekä Suomen riistakeskuksesta.

Vuonna 2022 viestintäryhmä koordinoi vuositulospö- ja kohdeviestintää, järjesti somekampanjan, jossa esiteltiin Helmi-ohjelman tekijöitä, sekä järjesti mediaretken Helmi-kohteille Varsinais-Suomessa.

Helmi-ohjelma on saanut vuosi vuodelta enemmän näkyvyyttä uutismediassa, missä ohjelma oli esillä 316 kertaa vuonna 2022.

	2020	2021	2022
Osumat uutismediassa	83	299	316
Osumat sosiaalisessa mediassa	434	1 830	1 403
Kävijämäärä YM:n Helmi-sivuilla	-	11 855	6 967

33. Asetetaan alueelliset yhteistyöryhmät kullekin ELY-keskusalueelle

Vastuutahot: ympäristöministeriö sekä maa- ja metsätalousministeriö

Muut osallistuvat tahot: ELY-keskukset, Suomen metsäkeskus

Vuonna 2022 alueelliset Helmi-yhteistyöryhmät perustettiin yhdeksän ELY-keskuksen alueelle. Hämeen, Pirkanmaan, Kaakkois-Suomen ja Pohjois-Karjalan ELY-keskuksissa ryhmien perustaminen oli vielä kesken. Osa alueellisista yhteistyöryhmistä toimii sekä Helmi- että METSO-ohjelman yhteistyöryhminä.

Alueellisten yhteistyöryhmien tehtävänä on edistää Helmi-ohjelman toteutusta ja viestiä ohjelmasta alueellaan. Yhteistyöryhmät voivat kohdentaa eri toimijoiden Helmi-töitä ja tehdä ehdotuksia Helmi-keskittymistä Helmi-ohjelman valtakunnalliselle seurantaryhmälle (Helmi-ohjelman toimenpide 1.). Yhteistyöryhmät lisäävät paikallista yhteistyötä ja edistävät Helmi-ohjelman luonnonhoidon, ennallistamisen ja suojelun tavoitteita. Yhteistyöryhmissä valmisteltavat Helmi-keskittymät edesauttavat laajempien elinympäristökokonaisuuksien kunnostamista. Yhteistyöryhmiin on kutsuttu mukaan keskeiset alueelliset järjestöt ja toimijat sekä maakuntien ja kuntien edustus.

Taulukko 4. Helmi-ohjelman alueelliset yhteistyöryhmät.

ELY-keskus	Ryhmä perustettu (X)	Helmi (H)/Helmi-METSO (HM)	Ryhmän kokousten määrä 2022
Uudenmaan ELY-keskus	X	H	3
Varsinais-Suomen ELY-keskus	X	H	1
Hämeen ELY-keskus		(H)	-
Pirkanmaan ELY-keskus		(HM)	-
Kaakkois-Suomen ELY-keskus		(H)	-
Etelä-Savon ELY-keskus	X	HM	1
Pohjois-Savon ELY-keskus	X	HM	2
Pohjois-Karjalan ELY-keskus		(HM)	-
Keski-Suomen ELY-keskus	X	H	1
Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus	X	H	1
Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus	X	H	-
Kainuun ELY-keskus	X	HM	-
Lapin ELY-keskus	X	H	-

34. Perustetaan koulutushanke luonnonhoidon ja ennallistamisen osaamisen lisäämiseksi

Vastuutahot: ympäristöministeriö sekä maa- ja metsätalousministeriö

Muut osallistuvat tahot: ELY-keskukset, Suomen metsäkeskus, Metsähallitus Luontopalvelut

Koulutushanke ”Luonnonhoidon tulevaisuuden tekijät” (Luotu) käynnistettiin loppuvuodesta 2022. Hankeaika on 1.12.2022–31.8.2024. Hankkeen toteuttajia ovat Suomen metsäkeskus ja Työtehoseura. Hanketta rahoittavat ympäristöministeriö sekä maa- ja metsätalousministeriö. Hankkeen projektipäällikkö toimii Suomen metsäkeskuksessa.

Hankkeen toimenpiteillä parannetaan osaamista Helmi- ja METSO-ohjelmien elinympäristöjen kunnostus- ja hoitotöiden sekä vesiensuojelun suunnittelussa ja toteutuksessa. Luotu-hankkeen työpaketit koostuvat luonnonhoidon yritysten ja suunnittelijoiden osaamis- ja koulutustarvekartoituksista, monipuolisen koulutusmateriaalin tuottamisesta, pilottikoulutusten toteuttamisesta sekä viestinnästä.

5.3.8 Kunta- ja Järjestö-Helmi

35. Järjestetään Kunta-Helmi ja Järjestö-Helmi erityisavustushaut

Vastuutahot: ympäristöministeriö ja Uudenmaan ELY-keskus

Kunta- ja Järjestö-Helmi-toimenpiteen toteuttamisesta on vastannut Uudenmaan ELY-keskus, jossa on toiminut kaksi tehtäviin palkattua henkilöä. Vuonna 2022 järjestettiin uusi avustushaku, jonka rahoituspäätökset saadaan tehdyksi vuoden 2023 toukokuussa.

Lisäksi Uudenmaan ELY-keskus on tehnyt avustuspäätökset vuoden 2021 avustushaun hankkeista, valvonut hankkeiden toteuttamista sekä tiedottanut ja neuvonut hakijoita. Uudenmaan ELY-keskus on vastannut myös hankkeiden tietojen tallennuksesta suojelualueiden kuviotietojärjestelmään (SAKTI). Poikkeuksena tähän on vuoden 2020 avustushaun hankkeiden maksatukset, jotka on hoidettu avustukset näille hankkeille myöntäneestä ympäristöministeriöstä.

2020 ja 2021 rahoitettujen hankkeiden tilanne

Vuosien 2020 ja 2021 avustushakujen hankkeista käynnissä oli vuonna 2022 vielä 59 hanketta, joista kolme on jatkoajan saanutta vuoden 2020 avustushaun hanketta.

Vuoden 2020 haun hankkeiden rahoitukseen ympäristöministeriö käytti 816 191 euroa. Uudenmaan ELY-keskus rahoitti 2021 haussa hyväksytyjä hankkeita 418 188 eurolla. Yhteensä Kunta- ja Järjestö-Helmi-hankkeisiin käytettiin vuonna 2022 1,23 miljoonaa euroa. Liitteissä 2 ja 3 on listat vuosien 2020 ja 2021 rahoitushauissa rahoitetuista Kunta- ja Järjestö-Helmin hankkeista.

Taulukko 5. Vuosien 2020–2021 Kunta- ja Järjestö-Helmin rahoitushauista rahoitusta saaneiden hankkeiden käyttämä kokonaisrahoitus vuosina 2020–2022.

Hakuvuosi	Hankkeiden määrä	Budjetti	Myönnetty avustus	Käyttö 2022	Käyttö yhteensä 2020–2022
2020	45	3 028 597	2 368 418	816 191	1 619 825
2021	59	6 737 645	3 538 248	418 188	418 188
Yhteensä	104	7 241 306	5 733 382	1 234 379	2 038 013

Kunta- ja Järjestö-Helmin avustushaku 2022

Uudenmaan ELY-keskus järjesti vuoden 2022 avustushaun 15.9.-31.10.2022. Uusia hankkeita haettiin 61 kappaletta. Hankkeiden esitetyt budjetit ovat yhteensä noin 6,3 miljoonaa euroa, josta haetun avustuksen osuus on 5,5 miljoonaa euroa (keskimääräinen avustusprosentti n. 85 %). Avustuspäätökset tehtiin keväällä 2023, rahoituksen sai 46 hanketta ja 2 hanketta peruuntui. Lista rahoituksen saaneista hankkeista on liitteessä 4.

	Tulos 2022	Tulos 2020–2022
Kunta- ja Järjestö-Helmi, valmiit hankkeet (kpl)	38	43

5.3.9 Ohjelman tietopohja ja seuranta

36. Tarkistetaan Helmi-elinympäristöjä koskevat vähimmäisvaatimukset inventoinneille

Vastuutahot: ympäristöministeriö sekä maa- ja metsätalousministeriö

Vuonna 2021 aloitettua inventointien ohjeistuksen kehittämistyötä on jatkettu Helmi-ohjelman teemaryhmien, hankkeiden ja asiantuntijoiden kanssa. ELY-keskusten ja Metsähallituksen Luontopalvelujen maastotyöntekijöiden työn tukemiseksi on Suomen ympäristökeskuksen HeIMET-tukihankkeessa aloitettu laatimaan teemakohtaisia inventointien ja toimenpiteiden toteutumisen tiiviitä ohjeita, ”ohjekortteja”. Korttien työstäminen jatkuu vielä keväällä 2023. Lisäksi inventointiohjeistuksia on kehitetty osana Helmissä laadittavia eri elinympäristöjen ennallistamisoppaita (lähteet, rannikon pienvedet ja sisävesien hiekkarannat).

37. Inventoidaan ohjelman toimenpidekohteet ja tehdään tarvittavat laajemmat kartoitukset

Vastuutahot: ympäristöministeriö sekä maa- ja metsätalousministeriö

Muut osallistuvat tahot: Helmi-toimenpiteitä tekevät toimijat sekä toimijat hankehaun kautta

Toimenpiteelle ei ole asetettu määrätavoitteita.

Kunnostusten ja hoitojen toteutus edellyttää inventointitietoa suunnittelun pohjaksi. Tietoa tarvitaan myös toimenpiteiden onnistumisen arvioimiseksi sekä vaikuttavuuden seurantaan.

Ympäristöministeriön Helmi-ohjelman määrärahoilla on vuonna 2022

tehty elinympäristöjen ja luontotyyppien inventointeja kaikissa viidessä teemassa ja niiden yhteenlaskettu pinta-ala oli 45 841 hehtaaria. Helmi-ohjelman rahoituksella on tehty kaiken kaikkiaan inventointeja vuosina 2020–2022 noin 154 000 hehtaaria.

Elinympäristö	Pinta-ala (ha)
Perinnebiotoopit	4 712
Metsät	12 872
Suot	26 552
Rantaluonto	1 509
Pienvedet*	196
Pituus (km)	
Puot	548

* Sisältää lähteiköt, fladat ja kluuvit sekä lammet.

Linnustonselvityksiä on tehty 50 arvokkaalla linnustonsuojelualueella ja 40 alueella on tehty muita selvityksiä, mm. viitasammakkojen ja selkärangattomien lajien selvityksiä. Lisäksi Metsähallitus Metsätalous oy on inventoinut lehtoja 98 hehtaaria.

38. Tuetaan Helmi-tavoitteiden saavuttamista tarvittavilla selvityksillä ja tutkimuksella.

Helmi-ohjelmasta on rahoitettu ohjelman toteutumista tukevia selvityshankkeita. Hankekuvaukset ovat liitteessä 1.

Taulukko 7. Tutkimus- ja selvityshankkeet.

Hanke	Toteuttaja	Hankeaika
Lettojen esiintyminen, tila sekä ennallistamis- ja hoitotarpeet (LETOT)-hanke	Syke	2020–2025
Ennallistettujen soiden tilan seurantahanke	MH LP	2021–2023
Suon ravinnelut: soiden vedenlaadulliset ekosysteempipalvelut ja niiden ennallistamisen potentiaali, jatkoselvitys	Syke, GTK	2020–2022
Vesien palauttaminen suojelusoille (VESPA)-hanke	TAPIO	2020–2023
Lehtokeskusalueiden luontohelmet (Lehtohelmet)	Suomen metsäkeskus	2021–2023
Valuma-alue kunnostusten ja purojen ennallistamisen suorat- ja yhdysvaikutukset purojen monimuotoisuuteen	Oulun yliopisto	2021–2023
SOTKA Luke -Kosteikkojen perustamisen ja vesistöjen kunnostamisen vaikutuksen arviointi	Luonnonvarakeskus, Helsingin yliopisto, LUOMUS	2020–2024
Poistaa vai huijata – vieraspetotorjunnan vaikuttavuuden seuranta	Turun yliopisto	2020–2024

39. Kehitetään Helmi-toimenpiteiden paikkatiedolle tietomalli, sovitaan kootun tiedon hallinnan ja julkaisemisen vastuista ja luodaan avoin julkinen karttasovellus

Vastuutaho: ympäristöministeriö sekä maa- ja metsätalousministeriö

Muut osallistuvat tahot: Helmi-toimenpiteitä tekevät toimijat, FEO (Finnish Ecosystem observatory) -hanke (Suomen ympäristökeskus)

Helmi-ohjelman tietojärjestelmäryhmä asetettiin ympäristöministeriön päätöksellä vuoden 2021 lopussa. Ryhmässä kartoitetaan Helmi-ohjelman tiedon hallinnan (tiedon tallentaminen, käytetyt tietomallit, tietojen julkaiseminen) nykytilaa ja kehittämistarpeita.

Vuonna 2022 Helmi-toimenpiteiden tiedonhallinnan nykytilan selvityksessä kartoitettiin toimenpiteissä ja niiden seurannassa syntyvät tiedot, niiden tallennuspaikat, vastuutahot sekä mahdolliset olemassa olevat paikat tietoaaineistojen julkaisemiselle. Periaatepäätöksen tavoitetilaa ja sen reunaehdoja tarkennettiin siten, että tavoitteena on luoda Helmi-toimenpiteistä paikkatietoaineisto, jota voidaan käyttää osana organisaatioiden muita tietoaaineistoja. Tavoitetilan vaatimuksista muodostettiin yksilöityjä kehittämiskohteita. Suomen ympäristökeskuksen FEO-hankkeen kanssa valmisteltiin pilottiversio Helmi- ja METSO-kohdeaineistojen julkaisemisesta. Pilotista saatua palautetta hyödynnettiin tavoitetilan ja kehittämiskohteiden tarkentamisessa.

40. Suunnitellaan ja toteutetaan ohjelman väli- ja loppuarvioinnit

Helmi-ohjelman väliarvioinnit tehdään vuosina 2024 ja 2027 ja loppuarviointi ohjelman päättymisen jälkeen vuonna 2031. Väli- ja loppuarviointien tarpeet on pyritty ottamaan huomioon ohjelman seurantojen suunnittelussa.

6 Helmi-ohjelman toteutusta tukeva muu toiminta

6.1 Koulutus- ja muut tilaisuudet

Helmi-ohjelman toteuttaminen ja laajat rekrytoinnit edellyttävät merkittävää lisäpanostusta hallinnon osaamisen lisäämiseksi. Erityisesti toiminnan laajeneminen ELY-keskuksissa ja Metsähallituksen Luontopalveluissa on edellyttänyt koulutusta tietojärjestelmien (erityisesti suojelualueiden kuviotietojärjestelmä SAKTI) sekä hallinto- ja hankintamenettelyjen osalta. Lisäksi on järjestetty käytännön työtä tukevia inventointi- ja kunnostuskoulutuksia sekä työpajoja. Merkittävä vertaistuen ja tiedonvälityksen tuki ovat olleet säännölliset teemakohtaiset Teams-etäkahvilat. Järjestetyt koulutus- ja muut tilaisuudet ovat liitteessä 5.

6.2 Hankintojen kehittäminen

Hankinnat ulkopuolisilta konsulteilta ja urakoitsijoilta ovat kasvaneet ELY-keskuksissa merkittävästi Helmin myötä. Työtä tukemaan palkattiin Etelä-Savon ELY-keskukseen kaikkia ELY-keskuksia palveleva hankinta-asiantuntija vuoden 2022 toukokuussa. Hankinta-asiantuntija on muun muassa antanut neuvontaa noin 50 yksittäisen hankinnan eteenpäinviemiseksi ja järjestänyt koulutustilaisuuden Varsinais-Suomen ELY-keskuksessa marraskuussa 2022. Lisäksi on pidetty noin 30 henkilökohtaista hankinnan ja Cludia-hankintajärjestelmän käyttökoulutusta.

6.3 Oppaiden laadinta

Helmi-ohjelman toteuttamisen tueksi ollaan laatimassa teemakohtaisia käytännön toteutusta palvelevia oppaita. Oppaiden laadinnasta vastaavat nimetyt ELY-keskukset ja laadintaan käytetty työpanos sisältyy myönnettyihin Helmi-määrärahoihin.

Valmistuneet oppaat:

Lintuvesien kunnostusopas:

Vastuutaho: Suomen ympäristökeskus/ lintuvesiteeman tukihanke (ks. liite 1). Opas valmistui vuonna 2022, ja sitä päivitetään ja täydennetään vuosittain. Opas on julkaistu ymparisto.fi -palvelussa Ymparisto > Lintuvesien kunnostus ja hoito

Tekeillä olevat oppaat vuonna 2022:

Rannikon pienvesien kunnostusopas (fladat ja kluuvit):

Vastuutaho: Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus. Oppaan laadinta käynnistyi vuonna 2021 ja opas on luonnosvaiheessa. Opas valmistuu vuonna 2023.

Lähteiden ennallistamisopas:

Vastuutaho: Pohjois-Savon ELY-keskus. Oppaan valmistelu aloitettiin vuonna 2020 ELY-keskuksen omana työnä ja vuoden 2022 lopussa opas oli luonnosvaiheessa. Opas valmistuu vuonna 2023.

Sisävesien hiekkarantojen (sisävedet) kunnostusopas:

Vastuutaho: Pohjois-Savon ELY-keskus. Oppaan valmistelu aloitettiin joulukuussa vuonna 2021 ja vuoden 2022 alussa koordinaatiovastuu annettiin Pohjois-Savon ELY-keskukselle. Opas valmistuu vuonna 2023.

Vuoden 2022 aikana käynnistettiin Metsähallituksen julkaisemien Ojitettujen soiden ennallistamisoppaan ja Metsien ennallistamisen ja luonnonhoidon oppaan päivitystyö. Päivittämisen koordinaatiosta vastaavat Metsähallituksen Luontopalvelut ja Suomen ympäristökeskuksen Helmi-METSO-tukihanke (HelMET) ja työtä ohjaa ympäristöministeriö. Lisäksi on pohdittu tarvittavien muiden opaspäivitysten ja uusien oppaiden ja ohjeistusten tarvetta (toteutus mahdollisesti osin Priodiversity-Life-hankkeessa 2024 alkaen).

Liite 1. Helmi-ohjelmasta rahoitetut ja sitä tukevat hankkeet

Helmin ja METSO:n seuranta, kehittäminen, hankekoordinaatio ja viestintä (HELMET) -hanke

Vastuutahot: Suomen ympäristökeskus

Hankeaika: 2021–2024

Hankkeessa kehitetään ja toteutetaan Helmi-elinympäristöohjelman ja METSO-ohjelman seuranta, tuetaan Helmi-ohjelman inventointi- ja seurantaohjeistusten laadintaa, koordinoidaan METSO-ohjelman kehittämishankkeita sekä tuetaan näihin tavoitteisiin liittyvät tarvittavat tukipalvelut ympäristöministeriölle ja maa- ja metsätalousministeriölle. Vuonna 2022 hanke on koostanut Helmin välitulokset 2022 ja Helmin vuosiraportin 2020–2021 sekä kehittänyt yhteistyössä eri tahojen kanssa Helmin inventointi- ja seurantaohjeistuksia ja joustavasti tukenut ympäristöministeriötä Helmi-ohjelman toteuttamisessa. Lisäksi hanke osallistui Priodiversity-Life-hankkeen valmisteluun.

Helmi-ohjelman rahoituspohjan laajentaminen: strategisen luontoprojektin (SNaP Life IP) -hankkeen valmistelu (Priodiversity-Life)

Vastuutahot: ympäristöministeriö ja Metsähallituksen Luontopalvelut

Suunniteltu hankeaika: 2024–2031

Vuonna 2021 käynnistyi ympäristöministeriössä laajapohjaisen strategisen Life IP -hankkeen valmistelu, jossa keskeisenä teemana on Natura 2000-verkoston ja sitä tukevan vihreän infrastruktuurin toimeenpanon monivuotisen suunnitelman ”Prioritized action framework:in” (PAF) ja Helmi-ohjelman tavoitteiden toteuttaminen. Hankkeen suunniteltu budjetti on n. 50 miljoonaa euroa ja hankeaika 2024–2031. Hankevalmistelu siirtyi vuoden 2022 alusta Metsähallituksen Luontopalveluiden vastuulle. Hankkeen concept note -vaiheen hakemus jätettiin kesällä 2022 ja hanke pääsi toiselle hakukierrokselle. Lopullinen hankehakemus jätettiin 2023 maaliskuussa.

Lettojen esiintyminen, tila sekä ennallistamis- ja hoitotarpeet (LETOT) -hanke

Vastuutahot: Suomen ympäristökeskus ja ELY-keskukset

Hankeaika: 2020–2025

Hankkeen tavoitteena on tuottaa tietoa lettojen esiintymistä, määrästä, tilasta ja ennallistamis- ja hoitotarpeista. Hankkeessa kootaan olemassa oleva lettotieto eri tahoilta sekä tuotetaan ajantasaista tietoa lettoesiintymistä ja niiden tilasta maastoinventoinnein, jotka kohdistuvat erityisesti suojelualueiden ulkopuolisiin alueisiin. Inventointien ohessa tuotetaan myös tietoa lettojen uhanalaisten ja silmälläpidettävien putkilokasvi- ja sammallajien esiintymistä. Hankkeen tavoitteena on lisätä avointa tietoa lettoluonnosta. Hankeen tuottamaa tietoa voidaan hyödyntää Helmi-ohjelmassa ennallistamis- ja suojelutoimien priorisoinnissa ja kohdentamisessa. Tuotettu tieto palvelee myös METSO-ohjelman toteuttamista, samoin yleisesti maankäytön suunnittelua, esimerkiksi metsätaloussuunnittelua. Suomen ympäristökeskus koordinoi hanketta tukenaan laaja asiantuntijatyöryhmä. ELY-keskukset vastaavat maastoinventoinneista.

Ennallistettujen soiden tilan seurantahanke

Vastuutahot: Metsähallituksen Luontopalvelut

Hankeaika: 2021–2023

Hankkeen yleisenä tavoitteena on kehittää ennallistettujen soiden tilan seurantamenetelmiä. Tavoitteena on vastata seuraaviin kysymyksiin:

Minkälaiset seurantamenetelmät ovat tarpeen vesienpalautuskohteilla (Vespa) ennallistamisen ekologisen vaikuttavuuden selvittämiseksi (vaikutuksen määrä ja vaikutusalue luontotyyppien ja lajiston kannalta)?

Kuinka satelliitti- ym. kaukokartoitusaineistojen avulla voidaan seurata perinteisen ennallistamisen onnistumista ja voidaanko näillä menetelmillä mitata riittävällä tarkkuudella soiden Natura-luontotyyppien tilan mahdollista paranemista koko Suomen mittakaavassa?

Miten vesien palautus kohteiden ja perinteisen ennallistamisen hoitoseurantoja voidaan helpottaa ja niiden tietosisältöä parantaa systemaattisilla seurantamenetelmillä, kuten drone-kuvantamisella ja vaikutusalueiden mallintamisella?

Hankkeessa on vuosina 2021–2023 kerätty vesienpalautuskohdejoukolta ja kontrollikohteilta tietoa vedenpinnan muutoksista ja kasvillisuudesta sekä selvitetty miten hyvin drone-kuvaamisen tai satelliittikuvien avulla pystytään tarkastelemaan vedenpalautuksen vaikutuksia. Lisäksi on analysoitu satelliittikuvien käyttömahdollisuuksia perinteisen ennallistamisen seuraamiseen, keskittyen suon vetisyyden muutosten havaitsemiseen.

Vesien palautuksen vaikutuksista kasvillisuuteen on valmistunut progradu:

Hautala R. 2022. Vesien palauttaminen aapasoille – kuinka kasvillisuusanalyysi tukee ennallistamistoimien ekologisen vaikuttavuuden arviointia.

Lisäksi perinteisen ennallistamisen satelliittikuvatulkinnasta on julkaistu artikkeli:

Räsänen, A., Tolvanen, A., Kareksela, S. 2022. Monitoring peatland water table depth with optical and radar satellite imagery. *International Journal of Applied Earth Observations and Geoinformation* 112, <https://doi.org/10.1016/j.jag.2022.102866>.

Hanke jatkuu vuoden 2023 loppuun kerättyjen aineistojen analysoinnin ja tulosten tarkastelun sekä raportin koostamisen muodossa.

Suon ravinnenielut: soiden vedenlaadulliset ekosysteemipalvelut ja niiden ennallistamisen potentiaali

Vastuutahot: Suomen ympäristökeskus, Geologian tutkimuskeskus ja Luonnonvarakeskus

Hankeaika: 2020–2021 (2022 jatkoselvitys)

Hankkeessa Suomen ympäristökeskus on yhteistyössä Geologian tutkimuskeskuksen ja Luonnonvarakeskuksen kanssa tutkinut soiden ravinteiden pidätyskykyä ja vaikutusta vedenlaatuun kahdeksalla tutkimussuolla.

Tulokset osoittavat, että tietyt tyyppiset suot toimivat merkittävinä ravinnenieluina ja parantavat siten alapuolisen vesistön veden laatua. Tällaisia soita ovat etenkin Keski- ja Pohjois-Suomessa vallitsevat aapasuot, jotka luonnontilassa saavat vettä ja sen mukana kulkeutuvia ravinteita valuma-alueeltaan suodattaen niitä kasvillisuuteen ja turpeeseen.

Nielujen merkitys veden laatuun on ollut suuri ja nielujen menettäminen ojitettaessa selittää merkittävää osaa metsätalouden vaikutuksista vesistöjen kuormitukseen.

Ravinnenielujen ennallistaminen kokonaan ojitetuilla soilla on vaikeaa, nielut palaavat hitaasti. Ojittamattomastakin suoalasta lähes miljoonaa hehtaaria on ympäröivien ojitusten vuoksi menettänyt yhteyttänsä suon valuma-alueelta purkautuviin vesiin. Vedet kiertävät suon ojia pitkin. Näiden ohittavien vesien palauttaminen purkautumaan suon kautta voi olla merkittävää alapuolisen vesistön tilan kannalta. Luontaisen vesitalouden palauttaminen palauttaa myös suon luontoarvoja. Potentiaalisia vesienpalautuskohteita on paljon, mutta tekniset ongelmat rajaavat osan pois.

Tutkimus tuo merkittävän lisäarvon ennallistamisen tarveharkintaan ja edesauttaa suoluonnon ja suon tuomien palveluiden järkevää palauttamista. Hanke myös edesauttaa valuma-alueittakaavan vesiensuojelusuunnittelua.

Hankkeen tuloksista on tehty julkaisu:

Sallantaus, T., Nieminen, M., Sarkkola, S. & Turunen, J. 2022. Ojittamattomien soiden vaikutus veden laatuun - suon nielut. *Vesitalous 2/2022*: 19–23.

Vesien palauttaminen suojeleusoille (VESPA) (2020–2022, hanke on saanut lisärahoitusta vuodelle 2023)

Vastuutahot: ympäristöministeriö

Hankeaika: 2020–2022

Ympäristöministeriön vetämä ja rahoittama hanke, jonka vuoden 2022 toteutuksesta on vastannut Tapio Oy. Hankkeessa kartoitetaan vesien palauttamiseen sopivia suojeleusoita, kehitetään suunnittelumenetelmiä ja luodaan toimintamalli vesien palauttamiseen metsäluonnon hoitohankkeena. Hankkeen tulokset raportoidaan toimenpiteessä 6.

Lehtokeskusalueiden luontohelmet -hanke

Vastuutaho: Suomen metsäkeskus

Hankeaika: 2021–2023

Hankkeen toimenpiteet kohdistuvat suojelealueiden ja talousmetsien lehtoihin. Hanketta rahoittavat maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö. Tavoitteena on tehdä 150 hoitosuunnitelmaa sekä hoitaa yhteensä 120 lehtokohdetta. Vuoden 2023 alussa suunnitelmia oli tehty 102 kohteelle ja talousmetsälehtojen hoitoa oli tehty 36 kohteella ja suojelelehtojen hoitoa samoin 36 kohteella. Hanke on ollut aktiivinen viestinnässä ja järjestänyt tai ollut mukana järjestämässä yli 20 koulutustilaisuutta ja retkeilyä, joissa on kerrottu lehtojen hoidosta muun muassa metsäammattilaisille ja metsänomistajille.

Lintuvesiteeman tukihanke

Vastuutahot: Suomen ympäristökeskus

Hankeaika 2021–

Lintuvesiteeman tukihanke koordinoi ja ohjeistaa teeman toimenpiteiden toteutusta teemavastaavan tukena ja tekee yhteistyötä maa- ja metsätalousministeriön rahoittaman SOTKA-kunnostushankkeen kanssa. Hanke on käynyt ELY-keskusten ja Metsähallituksen Luontopalvelujen kanssa hoito- ja kunnostuskohteiden priorisointineuvotteluja. Hankkeessa on laadittu yhteistyössä asiantuntijoiden kanssa linnuston seurantaohjeistus Helmi-ohjelman kohteille. Käytännön hoito- ja kunnostustyön tukemiseksi on laadittu käytännönläheinen verkossa julkaistava lintuvesien kunnostusopas. Vertaistukea ja tietoa jaetaan lintuvesien kunnostusverkostossa sekä viikoittaisissa lintuvesietäkahviloissa.

SOTKA –sorsalintujen tilan kohentaminen -hanke

Vastuutahot: maa- ja metsätalousministeriö

Hankeaika: 2020–2023

SOTKA-hankkeessa kunnostetaan ja luodaan kosteikkoja (Suomen riistakeskus), rakennetaan levähdysalueverkostoa (Suomen metsästäjäliitto, BirdLife Suomi), sekä tehostetaan vieraspetojen torjuntaa (Suomen riistakeskus ja Metsähallituksen Eräpalvelut). Vieraspetojen torjuntaa tehdään laajassa yhteistyössä eri tahojen kanssa: mm. Luonnon- ja riistanhoidon säätiö, Saaristoluonnon hoito- ja suojeluyhdistys ry, Metsähallituksen Luontopalvelut, ELY-keskukset, riistanhoitoyhdistykset, Suomen metsästäjäliitto ja maanomistajat.

SOTKA Luke – Kosteikkojen perustamisen ja vesistöjen kunnostamisen vaikutuksen arviointi (2020–2024)

Vastuutahot: Luonnonvarakeskus

Hankeaika: 2020–2024

Luonnonvarakeskus (Luke) tutkii kosteikkojen ekologisia, sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia. Hanketta rahoittaa Maa- ja metsätalousministeriön SOTKA-hanke. Luke luo hankkeessa lähtökohdat seurannalle ja kerää aineistoa mm. kosteikkojen perustajien haastatteluilla, eDNA-analyysillä, lintulaskennoilla ja metsähanhien GPS-seurannalla. Tutkimuksessaan Luke kokoaa ja käyttää aineistoa myös aiemmista kosteikkohankkeista ja soiden ennallistamishankkeista. Tutkimuksen painopisteinä ovat rakennettujen kosteikoiden ja soiden ennallistamisen vaikutukset uhanalaisten riistalintujen kantojen tilan parantamisessa. Rakennettujen kosteikkojen linnustotutkimukset tehdään yhteistyössä Turun yliopiston ja Helsingin yliopiston kanssa.

Poistaa vai huijata – vieraspetotorjunnan vaikuttavuuden seuranta (2020–2024)

Vastuutahot: Turun yliopisto

Hankeaika: 2020–2024

Hankkeessa tutkitaan eri toimenpiteiden vaikuttavuutta vieraslaji supikoiran vesilinnuille aiheuttaman haitan torjumiseksi. Hankkeen rahoitus tulee maa- ja metsätalousministeriön Sotka-projektista. Hankkeen ensimmäisessä osatutkimuksessa todettiin, että petojen huijaaminen pois vesilintujen pesiltä onnistuu niin sanottua hajuhämäystä käyttäen. Valitettavasti menetelmä toimi huomattavasti huonommin vieraslaji supikoiralle kuin kotoperäiselle ketulle. Hankkeessa arvioidaan seuraavaksi tehopyyntiryhmien onnistumista supikoiran poistamisessa arvokkaiden vesilintukosteikoiden läheisyydestä. Hankkeessa on myös tuotettu tietoa supikoiran ravinnonkäytöstä ja liikkumisesta kosteikkoalueilla lintujen pesintäkauden aikana, sekä supikoiran esiintymiseen ja tiheyteen vaikuttavista tekijöistä. Supikoiran liikkumisesta ja elinympäristön käytöstä saatuja tietoja on aktiivisesti tiedotettu supikoiran tehopyyntihankkeen toimijoille optimaalisen supikoirien poiston edistämiseksi. Hanke tuottaa tietoa vieraslaji supikoiran roolista vesilintujen taantumisen mahdollisena aiheuttajana.

Perinnebiotooppien tukihanke

Vastuutaho: Suomen ympäristökeskus

Hankeaika: 2021–

Suomen ympäristökeskus koordinoi valtakunnallisia perinnebiotooppien päivitysinventointia (2019–2022), jonka tarkoitus on tuottaa ajantasaista ja koottua tietoa Suomen perinnebiotoopeista ja tunnistaa arvokkaimmat kohteet. Tulokset auttavat kunnostusten ja hoitotoimenpiteiden kohdentamisessa. Vuonna 2022 on aloitettu valtakunnallisesti arvokkaiden kohteiden kokoaminen tietojärjestelmiin ja raporttiin. Suomen ympäristökeskuksen perinnebiotooppikoordinaattori on yhteistyössä alueellisten koordinaattorien ja muiden valtakunnalliseen perinnebiotooppikoordinaatioryhmään kuuluvien kanssa järjestänyt perinnebiotooppien inventointiin, hoitoon, kunnostuksiin ja hoidon suunnitteluun liittyviä koulutuksia. Yhteistyössä on vastattu myös alueellisten toimijoiden työtä tukevan pebi-kahvilan (viikoittainen Teams-tapaaminen) toiminnasta.

Helmi-ohjelman pienvesi- ja rantaluontoverkosto HELPPI-tukihanke

Vastuutahot: Suomen ympäristökeskus

Hankeaika: 2021–

Tukihanke auttaa koordinoimaan Helmi-elinympäristöohjelman pienvesi- ja rantateemaa päätehtävinä koordinointi, fasilitointi ja koulutus. Hankkeessa tunnistetaan aiheeseen liittyviä tietoaukkoja, kootaan aineistoja ja ohjeistuksia toimijoiden käyttöön ja kehitetään toimijoiden yhteistyötä.

Vuonna 2022 hanke on hoitanut valtakunnallisen pienvesien kunnostuksen koordinaatioryhmän sihteeristö- ja tukitehtävät ja toimeksiannot. Hanke on myös koordinoinut ja fasilitoinut kunnostustöiden valtakunnallista toimeenpanoa. Hanke on tukenut toimijoita kartoittamalla kunnostusten haasteita ja järjestämällä ELY-keskusten kanssa tarpeita, pullonkauloja ja riskien hallintaa koskevat keskustelut sekä järjestämällä toimijoiden tueksi vuoden aikana 12 pienvesikahvilaa etäyhteyksin. Lisäksi toimintaa on tuettu (maasto) koulutuksin, työpajoin ja webinaarein. Hankkeen toiminnasta vuonna 2022 on tehty raportti ympäristöministeriöön.

PYRSTÖ - Valuma-aluekunnostusten ja purojen ennallistamisen suorat- ja yhdysvaikutukset purojen monimuotoisuuteen

Vastuutahot: Oulun yliopisto ja Luonnonvarakeskus

Hankeaika: 2021–2023, hanke on osa SOTKA-hankekokonaisuutta

Toukokuussa 2021 käynnistyneessä Oulun yliopiston ja Luonnonvarakeskuksen yhteisessä PYRSTÖ-hankkeessa keskitytään valuma-alueiden ennallistamisen sekä purouomakunnostusten erillis- ja yhdysvaikutuksiin puroekosysteemissä. Hanke-esityksen mukaisesti OY:n seurannan pääpaino on ennallistamistoimenpiteiden vaikutusten arvioinnissa suhteessa i) puoluonnon monimuotoisuuteen ja ii) puron tuottavuuteen ja puroekosysteemin ”terveyttä” mittaaviin ekosysteemitoimintoihin.

Liite 2. Kunta-Helmi-hankkeet 2020

Kunta	Hanke
Alajärven kaupunki	Valkeisnevan suojelu
Espoon kaupunki	Espoo, Finnoviken
Haapajärven kaupunki	Raatorämeen ennallistaminen
Helsingin kaupunki	Bengtsårin lehdon luonnonsuojelun alueen jalopuumetsien ja perinnebiotooppien hoito
Helsingin kaupunki	Haltialan metsän korprien ennallistaminen
Helsingin kaupunki	Helsingin lintuvesien kunnostustoimet (1. osahakemus)
Hämeenlinnan kaupunki	Hämeen kylmäkukan ja muun uhanalaisen harjukasvillisuuden esiintymisaluet ja niiden ennallistaminen Hämeenlinnan harjujaksolla
Joensuun kaupunki	Elovaaran luonnonsuojelun alueen kunnostus ja hoito
Jyväskylän kaupunki	Perinneympäristöjen ja rantaluonnon kunnostaminen ja hoito lampaita laiduntamalla Jyväskylän Kuokkalassa
Jyväskylän kaupunki	LaSu-Helmi (Laajavuoren soiden ja pienvesien ennallistamishanke)
Järvenpään kaupunki	Lemmenlaakso
Kangasalan kaupunki	Kirkkojärvestä Kangasalan helmi
Kemin kaupunki	Kemin merelliset ranta-alueet, kukkaniittyhanke ja Kivilonkan kunnostus
Kirkkonummen kunta	Albin Bromanin tammimetsikön luonnonhoitotyöt
Kirkkonummen kunta	Sundsin kallioketo- ja niittyalueen luonnonhoito- ja ennallistamistyöt
Kirkkonummen kunta	Lillkanskogin keto-niittyalueen ennallistamis- ja luonnonhoitotyöt
Kirkkonummen kunta	Volsin luonnonsuojelun alueiden luonnonhoitotyöt
Kontiolahden kunta	Kontiolahden helmi 2020–2022
Kotkan kaupunki	Kansallisen kaupunkipuiston ekologisten arvojen vahvistaminen
Kuopion kaupunki	Korsumäki kanjoni 2 luonnonsuojelun alueen soiden ennallistaminen
Lahden kaupunki ja Hollolan kunta	Kintterönsuon luonnon monimuotoisuuden ja käytön turvaaminen
Lappeenrannan kaupunki	Lappeenrannan lentokentän paahdeympäristön hoito ja lupiin torjunta
Liedon kunta	Suon ennallistaminen Liedon kunnassa
Loviisan kaupunki	Lovisaåsen genom tiderna
Mikkelin kaupunki	Naistingin lintukosteikon kunnostaminen
Paimion kaupunki	Paimion lintuparatiisi

Paraisten kaupunki	Pargas pärlor – Paraisten helmet
Porvoon kaupunki	Porvoon kansallisen kaupunkipuiston perinnebiotooppien kunnostus
Porin kaupunki	Yyterin sannat
Raaseporin kaupunki	Hagalundin laidunnushanke: osa 1
Raaseporin kaupunki	Hagalundin laidunnushanke: osa 2
Rauman kaupunki	Unajan Jokisuunkarran ennallistaminen
Tampereen kaupunki	Kelluvat pesälautat Tampereen kaupungin lintuvesillä
Tampereen kaupunki	lidesjärven lintuvesikunnostus
Turun kaupunki	Pomponrahkan ennallistaminen; Turun kaupunki
Raaseporin kaupunki	Hagen-Ramsholmenin hoito- ja käyttösuunnitelma
Turun kaupunki	Virtaa kaupunkipuroihin, Kuninkojan kunnostaminen
Tuusulan kunta	Tuusulanjärven eteläpään lintuveden kosteikkojen kunnostaminen ja hoito
Uudenkaupungin kaupunki	Kasarminlahden kosteikkojen kunnostus
Turun kaupunki	Rantaniittyjen niitto ja murskaus, Krottilanlahti, Katariinanlaakso ja Friskalanlahti, Turun kaupunki
Uuskaarlepyyn kaupunki	Frill natur- och landskapsområde
Vaasan kaupunki	Hovioikeudenmetsä - muinaismuisto- ja perinnebiotooppialueen luonnonhoitotyöt
Vaasan kaupunki	Rantaluonnon kunnostaminen – biodiversiteetin ja luonnon monimuotoisuuden tukeminen
Vaasan kaupunki	Vaasan niittyalueiden perustaminen ja kunnostaminen
Valonia	Varsinais-Suomen Helmikunnat koordinaatio + yhteishanke
Vantaan kaupunki	Vestran korven ennallistaminen

Liite 3. Kunta- ja Järjestö-Helmi-hankkeet 2021

Rahoituspäätökset hankkeista on tehty keväällä 2022.

Kunta	Hanke
Aurajokisäätiö sr	Virnamäen perinneympäristön kunnostaminen ja hoitosuunnitelma
Elonkierron Ystävät ry	Elonkierto perinnemaisemana ELOHELMI
Etelä-Hämeen luonnonsuojelupiiri ry	Lintuvesikunnostus Vesijärven Kylmäpohjassa
Filadelfiaförsamlingen i Närpes r.f	Strandhem
Haminan kaupunki	Kirkkojärven eteläosan lintuvesikunnostukset
Haminan kaupunki	Kirkkojärven laidunalueen hoitosuunnitelma
Heinolan kaupunki	Isiäisen järven kunnostussuunnitelma, Heinolan kirkonkylä
Helsingin kaupunki	Ruovikosta lentoon
Honkalanrannan tuki ry	Honkalanrannan luonnonsuojelualue, niitto
Hyvinkään kaupunki	Lehtojen ja harjurinteiden hoito- ja kunnostustyöt Sveitsinpuiston luonnonsuojelualueella
Hyvinkään kaupunki	Suomiehen paahde-elinympäristöjen hoito ja vieraslajien torjunta
Ilmari Räsäsen säätiö sr	Pirttiniemen perinnebiotooppien hoidon järjestäminen
Jakobstads stad	Nynäsbackens ängsområde
Jäkkilän Perinnemaisemayhdistys ry	Metsä-, puro-, ranta- ja suoluonnon monimuotoisuuden sekä vesiensuojelun ja ilmastonmuutoksen hillinnän edistäminen
Järvenpään kaupunki	Tuusulanjärven lintuvesialueen kunnostaminen
Kemin kaupunki	Kemin ranta-alueet 2
Keurusseudun luonnonystävät Ry	Ristakosken altaiden lintuvesikunnostus
Keuruun kaupunki	Kaivoslahden lintuvesikunnostus, Keuruu
Kimitoöns kommun	Taalintehtaan niittyverkoston hoito
Kiteen kaupunki	Kiteenlahden maatalousalueen monivaikutteisen kosteikon rakentaminen
Kiteen kaupunki	Toroppalan vanhojen peltoalueiden maiseman ja luonnonhoidon suunnittelu

Kotiseutuyhdistys Rovaniemen Totto ry	Museoympäristön luontoarvot
Kouvolan kaupunki	Kalalammen korven ennallistaminen
Kouvolan kaupunki	Kouvolan Lautakorven lähteikön kunnostus
Kymin Metsästäjien Liitto r.y.	Laajakoskenjärven kunnostushanke
Lahden kaupunki	Lahden paahderinteiden ja niittyjen kunnostaminen ja hoito
Lopen ja Rengon Kyynäröisenjärven suojeluyhdistys ry	Kyynäröisenjärven kunnostus
Loviisan kaupunki	Lillängarnan rantaniitty
Luonnonperintösäätiö sr	Luontohelmet kuntoon
Muuramen kunta	Suuruspään niityn kunnostus
Mäntän Rotaryklubi ry	Pro Käkijärvi
Oulun kaupunki	Oulujoen suiston uhanalaisten kasvilajien elinympäristöjen kartoitus ja parantaminen
Padasjoen kunta	Metsäisten elinympäristöjen hoito luonnonsuojelualueilla ja virkistysalueella
Perinnemaisemayhdistys ry, Kulturmarksforening rf	Lontoon niityn hoito
Pohjois-lin Kyläyhdistys ry	Junnilan lammaslaidun
Pro Luolalanjärvi ry	Luolalan katajaketo
Pyhäjärvi-instituuttisäätiö sr	Rikkaat rannat - Säkylän Pyhäjärven rantaluonnon monimuotoisuuden tukeminen elinympäristöjä kunnostamalla ja virtausoloja parantamalla
Raseborgs stad	Gåsörenin palauttaminen hakamaaksi ja metsälaitumeksi
Seinäjoen kaupunki	Sahannevan ennallistaminen
Sievin kunta	Väärinnevan ennallistaminen
Suomen luonnonsuojeluliiton Pirkanmaan piiri r.y.	Ketoneilikka-hanke
Suomen luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piiri ry, Nylands distrikt vid Finlands naturskyddsförbund rf	Ketosirkka - luonnon monimuotoisuushanke
Suomen vesistösäätiö sr	Pienvesi-HELMI
Sysmän kunta	Sysmän lintuvesien ja Hovilan perinnebiotoopin kunnostushanke
Tampereen kaupunki	Kintulammin luonnonsuojelualan soiden ennallistaminen ja ennallistamispoltto

Tampereen kaupunki	Tampereen tummaverkkoperhosniittyjen hoito
Turun ammattikorkeakoulu Oy	RUOKOHELMI
Turun kaupunki	Ketojen ja jalopuumetsien hoitohanke Turussa
Tuusulan kunta	Rantamon ja Seittelin kosteikkojen kunnostus
Tuusulan kunta	Tuusulan kunnan luonnonsuojelualueiden elinympäristöjen hoito ja ennallistaminen
Vanajavesisäätiö sr	Iloiset linnut rannoille
Vantaan kaupunki	Keimolan Isosuon ennallistaminen
Vantaanjoen ja Helsingin Seudun Vesiensuojeluyhdistys r.y.	VHVSY:n kunnostukset Nurmijärven Tuhkurinossa ja Koiransuolenossa vuonna 2022–2023
Vepsänkyläläiset ry	Vepsänkylän lammaslaitumien kunnostussuunnitelma
Virtavesien hoitoyhdistys Virho ry, Vårdförening för strömvatten rf	Virho Helmi- Länsi-Uudenmaan purojen ja jokien kunnostushanke
Vuokon Luonnonsuojelusäätiö sr	Kakslammin luonnonsuojelualueen paahdealueen hoitotyöt
Ylikiimingin Kalastuskunta	Jolosjärven hoito ja kunnostus 2022–23
Ylivieskan kaupunki	Lampinnevan ennallistaminen Ylivieskan kaupungissa
Sparbanksstiftelsen i Kyrkslätt sr	Wohls Gårds hagar

Liite 4. Kunta- ja Järjestö-Helmi-hankkeet 2022.

Rahoitetut hankkeet; avustuspäätökset on tehty keväällä 2023

Kunta	Hanke
Espoon kaupunki	Finnovikenin kosteikon kunnostus vuonna 2022–2024
Hailuodon kunta	Petsamon ennallistaminen
Heinolan kaupunki	Itä-Hämeen HELMI II
Heinoniemen Osakaskunta	Taanislahden kaislanleikkuu
Hyvinkään kaupunki	Suomiehen paahde-elinympäristöjen hoito, vieraslajien torjunta sekä käyttö- ja hoitosuunnitelman laatiminen 2024
Ikaalisten kaupunki	Ikaalisten niittyalueverkon lajistorunsauden kehittäminen ja hoito
Jakobstads stad	Stora Lysarholmen
Jakobstads stad	Permo-, Lövbloms- och Markusholmsfladan
Joensuun kaupunki	Höytiäisenkanavan suiston luonnonsuojelualan ja Noljaanmäen Natura-alueen hoito- ja kunnostustoimenpiteet
Järvenkylän osakaskunta	Hinkkajärven kunnostaminen
Kalajoen kaupunki	Hiekkasärkkien eteläisten ranta ja dyynien maisema-arvojen ylläpito ja kunnostus
Kauko Sorjosen säätiö sr	Särestöniemi-museon perinnebiotoopin kunnostus
Kemin kaupunki	Kemin merelliset ranta-alueet 3, Kalkkinokan ja Kiikelin rantaniityt sekä linnusto
Kokemäenjoen suiston asukkaiden ympäristön- ja luonnonhoidon yhdistys ry	Kokemäenjoen suiston tiettyjen alueiden niittohanke
Kokkolan kaupunki	Kokkolan rantaniittyjen kunnostus
Konneveden kunta	Pyhäjärven valuma-alueen kunnostus
Kuortaneen kalastuskunta	Nisoosjärven ennallistaminen
Maailman Luonnon Säätiö - World Wide Fund For Nature, Suomen rahasto sr	WWF:n perinnemaisemahelmet
Nykarleby stad	Restaurering och skötsel av Frill natur- och landskapsområde i Nykarleby stad

Pelkosenniemen kunta	Suvannon ja Pyhjärven arvokkaiden perinneympäristöjen hoito- ja kunnostushanke
Porin kaupunki	Porin Kallioluodon luonnonhoitohanke
Porin kaupunki	Harjusuo luonnonsuojelualueen vesitalouden ennallistamishanke
Pro Höytiäinen ry	Puhakanlahden lintuveden kunnostus
Pyhäjärvi-instituuttisäätiö sr	Herkät hiekat (Rikkaat rannat II) – Säkylän Pyhäjärven hiekkapohjaisten ulappasaarialueiden monimuotoisuuden tukeminen elinympäristöjä kunnostamalla ja virtausoloja parantamalla
Pyhäselän Osakaskunta	Lautasuon lahden Natura-alueen niiton jatkaminen
Raseborgs stad	Hagalundin laidunnushanke: osa 3 (laidunalueen laajennus)
Saimaan vesiensuojeluyhdistys r.y.	Hiekkarantahanke 2023–2025 (Hiekkis-hanke)
Suomen luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piiri ry, Nylands distrikt vid Finlands naturskyddsförbund rf	Länsi-Uudenmaan luontohelmet 2024-hanke
Suomen luonnonsuojeluliitto Etelä-Karjala ry	Lupiinin jatkotorjunta Lappeenrannan lentokentän keto- ja paahdeympäristöissä
Suomen luonnonsuojeluliitto Rovaniemi ry	Hyypiöojan rumpukunnostus
Suomenlinnan Rannikkotyökistökilta ry	Linnakesaarten luonnon monimuotoisuuden ennallistamisen keinot (LinnakeHELMi)
Tampereen kaupunki	Peltolammin-Pärrinkosken luonnonsuojelualueen hoito ja ennallistaminen
Tampereen kaupunki	Iidesjärven ja Vähäjärven lintuvesikunnostuksien jatkot
Turun ammattikorkeakoulu Oy	Ruokohelmi II
Turun kaupunki	Turun jatkohelmet
Turun kaupunki	Kuninkoja - helmi kaupungin keskellä
Tuusulan kunta	Luhtaorvokin kasvuolosuhteiden parantaminen ja seuranta Mäntsälän Kuljunojalla
Tuusulan kunta	Jokelan lumous- Luonnon monimuotoisuuden edistäminen Tuusulan Jokelan alueella
Vaasan kaupunki	Vähänkyrön Kirkkosaari – Kolkki alueiden luonnonhoitotyöt
Vaasan kaupunki	Kaupunkiympäristön arvokohteiden luonnonhoitotyöt Gerby-Vetokannas-alueella
Vanajavesisäätiö sr	Iloiset linnut rannoille 2

Varsinais-Suomen liitto - Egentliga Finlands förbund	Varsinais-Suomen Helmikunnat 2
Virtavesien hoitoyhdistys Virho ry, Vårdförening för strömvatten rf	Länsi-Uudenmaan purojen ja jokien kunnostushankkeen jatkohakemus
Vuokon Luonnonsuojelusäätiö sr	Kakslammin luonnonsuojelualueen paahdealueen hoitotyöt – jatko vuoden 2023 projektille
Värtsilän Riistamiehet ry	Hapo-ojan kosteikko
Villi vyöhyke ry	Vaasantien paahdekäytävä: Paahdeympäristöjen hoito Vt 3 Vaasantien varrella Ylöjärven Metsäkylässä.
Äänekosken kaupunki	Äänekosken Pyhäjärven valuma-aluekunnostus, Viitarannan kosteikon perustaminen

Liite 5. Helmi-tilaisuudet ja koulutukset

Listaan on koottu tilaisuuksia, joita Helmi-ohjelman toimijat ovat olleet järjestämässä tai joissa Helmi-ohjelman toiminta on muuten ollut merkittävä osa tilaisuuden sisältöä.

Helmin yhteiset tilaisuudet

- 11.4.2022. Helmin ajankohtaiseminaari (YM ja Teams).
- 30.5.2022. Helmin 1-vuotisjuhla, kutsuvierastilaisuus.
- 21.6.2022. Helmi-keskittymät-info (Teams).
- 30.-31.8.2022. Luonnonsuojelun toteuttajien arviointipäivät, Rovaniemi.
- 13.–14.9.2022. Luonnonsuojelun neuvottelupäivät, Porvoo.
- 9.11.2022. Ennallistamisen ja luonnonhoidon neuvottelupäivä (ympäristöministeriö ja Teams).
- 19.9.2022. Koulutus, luonnonsuojelulain tuki puustoisten elinympäristöjen ennallistamiseen, kunnostukseen ja hoitoon (Teams).
- 5.10.2022. Helmi-keskittymät-työpaja (Teams).
- 20.12.2022. Helmin Joulutervehdys.

Perinnebiotooppiteema:

Hoidon suunnittelun käytäntöjen maastokoulutukset:

- 28.4.2022. Alueellisten yhteistyöryhmien koulutus (Teams), YM ja MMM.
- 13.–14.6.2022. Satakunta, Etelä-Pohjanmaa ja Pirkanmaa.
- 20.–21.6.2022. Häme ja Etelä-Savo.
- 21.–22.6.2022. Pohjois-Pohjanmaa.

Pienvesi- ja rantaluontoteema:

- 16.–17.3.2022. Talviwebinaari, Pienvesi- ja rantaluontokunnostukset (yhteistyössä valtakunnallisen vesistökuunnostusverkoston kanssa).
- 30.3.2022. Hiekkarantakuunnostusten työpaja (pienvesien tukihanke,

Pohjois-Savon ELY-keskus).

12.–13.4.2022. Pienvesi- ja rantaluontoteeman neuvottelupäivät.

23.5.2022. Koulutus, virtavesiaineistojen tallennus SAKTI-järjestelmään (Teams)

1.6.–2.6.2022. Lähdekoulutus, maasto Siilinjärvi + 2 Teams-koulutusta (yhteistyössä ELY-keskukset, Metsähallitus Luontopalvelut).

14.6.2022. Purokoulutus, Salo.

15.6.2022. Purokoulutus, Jyväskylä.

16.6.2022. Purokoulutus, Sinettä.

23.8.–25.8.2022. Vesistökuunnostusverkoston vuosiseminaari, Kokkola.

Lintuvesiteema:

24.–25.8.2022. Lintuvesipäivät, Jyväskylä.